

KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY JA VARHAINEN TUNNISTAMINEN

Teemaviikko peruskoulun toisen vuosiluokan oppilaille

Kirsi Saarinen ja Suvi Simola
Opinnäytetyö, kevät 2011
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Hoitotyön koulutusohjelma,
terveydenhoitaja (AMK)

TIIVISTELMÄ

Saarinen, Kirsi & Simola, Suvi. Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen. Teemaviikko peruskoulun toisen vuosiluokan oppilaille. Diak Etelä, Helsinki, kevät 2011, 57 s., 7 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Hoitotyön koulutusohjelma, terveydenhoitajan suuntautumisvaihtoehto, terveydenhoitaja (AMK).

Koulukiusaaminen on Suomessa suuri ongelma. Kiusattujen lasten osuus on tutkimusten mukaan 5–15 % Suomen peruskouluissa. Jokaiselta peruskoulun vuosiluokalta 1.–6. löytyy lähes poikkeuksetta ainakin yksi systemaattisesti kiusattu oppilas. Halusimme puuttua tähän ongelmaan ja opinnäytetyömme tavoitteena oli antaa oppilaille keinoja toimia mahdollisessa kiusaamistilanteessa. Koulukiusaamisen varhainen tunnistaminen on tärkeää, jotta siihen pystytään puuttumaan ennen kuin kiusaamisesta tulee systemaattista.

Opinnäytetyömme on produktio. Sen tarkoituksena oli antaa oppilaille tietoa kiusaamisen eri muodoista, minkä seurauksena heillä olisi paremmat valmiudet tarttua koulukiusaamiseen varhaisessa vaiheessa. Tarkoituksenamme oli myös ennaltaehkäistä koulukiusaamisen syntymistä. Suunnittelimme ja toteutimme koulukiusaamisen vastaisen teemaviikon Helsingin ranskalais-suomalaisen koulun toiselle vuosiluokalle.

Opinnäytetyömme perustuu tutkittuun tietoon, jonka pohjalta pidimme koulukiusaamisen vastaisen teemaviikon. Teemaviikon ensimmäisenä päivänä pidimme yhden oppitunnin mittaisen teoriaosuuden jokaiselle toisen vuosiluokan luokalle. Tämän lisäksi jaoin oppilaille kaveripassit, joiden tehtäviä he tekivät koko teemaviikon ajan. Viikon viimeisenä päivänä pidimme koulun ala-asteikäisille oppilaille aiheeseen liittyvän aamunavauksen.

Palautetta teemaviikosta keräsimme palautelomakkeilla. Teimme oppilaille ja opettajille eri palautelomakkeet. Palautteesta kävi ilmi, että teemaviikko antoi oppilaille valmiuksia toimia mahdollisissa kiusaamistilanteissa. Oppilaat kokivat, että heidän tietoutensa kiusaamisen eri muodoista lisääntyi. Myös opettajat arvioivat, että oppilaiden valmiudet tunnistaa koulukiusaamista paranivat.

Tarkoituksenamme oli, että yhteistyökoulu voi tulevaisuudessa toteuttaa samankaltaisen teemaviikon itsenäisesti. Teemaviikkoa voi tarvittaessa muokata käyttämällä produktion yksittäisiä osioita luokan tarpeen ja käytössä olevan ajan mukaan.

Asiasanat: koulukiusaaminen, ennaltaehkäisy, varhainen tunnistaminen, teemaviikko, lapsi

ABSTRACT

Saarinen, Kirsi and Simola, Suvi

School bullying: early recognition and prevention. A theme week for comprehensive school's second grade.

57 p., 7 appendices. Language: Finnish. Helsinki Spring 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Nursing, Option in Health Care. Degree: Public Health Nurse.

Bullying is a major problem in schools today. According to the studies, 5-15% of the comprehensive school pupils in Finland face bullying at some point. Our intention was to provide information for pupils on school bullying so that they would know how to react preventatively. Our aim was to help the pupils to recognize different types of bullying at an early stage and prevent the bullying from occurring.

As a product we organized a theme week on bullying at the French-Finnish school in Helsinki. We held a theory part to 72 second grade pupils using a quiz on the first day of the week. For the rest of the week booklets with assignments were handed out and checked out later. On the last day of the theme week all the pupils gathered to a gymnastic hall where we held a closing session of the theme week.

We collected the feedback from both pupils and teachers with a form with open-ended questions. Feedback was collected right after the theme week so that the results would be as reliable as possible. Results indicated that the theme week gave pupils tools to react in case of school bullying. The teachers evaluated that the pupils' awareness to recognize school bullying seemed to have grown.

In conclusion the pupils' knowledge on early recognition of bullying seemed to increase and they appeared to become aware of what to do if facing bullying. The French-Finnish school in Helsinki has the opportunity to implement a similar theme week in the future. The theme week can be adjusted to meet the school's needs by using certain elements of the theme week, such as material.

Keywords: school bullying, prevention, early recognition, theme week, pupil

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	8
3 KOULUKIUSAAMINEN	11
3.1 Kiusaaminen ryhmäilmionä.....	12
3.2 Kiusaamisen eri muotoja	12
3.3 KiVa koulu – ohjelma	13
4 KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY JA VARHAINEN TUNNISTAMINEN	15
4.1 Ennaltaehkäisy	15
4.2 Varhainen tunnistaminen	17
5 IKÄKEHITYS.....	20
5.1 Lapsi ryhmän jäsenenä.....	20
5.2 Toiminnallinen oppija	22
6 KOULUKIUSAAMISEN VASTAINEN TEEMAVIIKKO.....	24
6.1 Suunnittelu.....	24
6.1.1 Juuson ja Annin koulupäivä-väittämät.....	27
6.1.2 Kaveripassit	28
6.2 Produktion toteutus.....	29

7 TEEMAVIIKON ARVIOINTI.....	32
7.1 Palautteen kerääminen.....	32
7.2 Tulokset	33
7.3 Oma arvio teemaviikosta	36
8 POHDINTA	39
8.1 Opinnäytetyön prosessi	39
8.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	40
8.3 Opinnäytetyön käyttökelpoisuus	42
8.4 Ammatillinen osaaminen.....	42
LÄHTEET.....	45
LIITE 1: Teemaviikon aikataulu.....	49
LIITE 2: Juuson ja Annin koulupäivä-väittämät.....	50
LIITE 3: Kaveripassi.....	51
LIITE 4: Teemat lastenkirjallisuudesta.....	53
LIITE 5: Opettajien palautelomake.....	55
LIITE 6: Oppilaiden palautelomake.....	56
LIITE 7: Kunniakirja.....	57

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aihe on koulukiusaaminen. Järjestimme koulukiusaamisen vastaisen teemaviikon Helsingin ranskalais-suomalaisessa koulussa. Halusimme puuttua koulukiusaamiseen varhaisessa vaiheessa, joten valitsimme ikäryhmäksi peruskoulun toisen vuosiluokan oppilaat.

Useimpien tutkimusten mukaan peruskouluikäisten kiusattujen lasten osuus Suomessa on 5–15 %. Useimmilla koululuokilla näyttäisi olevan ainakin yksi systemaattisesti kiusattu oppilas, etenkin vuosiluokilla 1.–6. Tuskin löytyy sellaista koulua, jossa kiusaamista ei olisi. (Salmivalli 2003, 14.)

Koulukiusaaminen voidaan luokitella maailmanlaajuiseksi ilmiöksi, jolla on suhteellisen pitkä, mutta kapea-alainen tutkimustausta. Lasten ja nuorten koulukiusaaminen on ollut viimeisten 30 vuoden aikana esillä monissa kansainvälisissä tutkimuksissa. (Hamarus & Kaikkonen 2008; Espelage & Swearer 2003.) Koulukiusaamisella ja sen seurauksilla on yhteiskunnallisia vaikutuksia, minkä vuoksi koimme koulukiusaamisen varhaisen tunnistamisen ja ennaltaehkäisyn tärkeiksi puuttumisaiheiksi. Yhteistyökoulu valikoitui opinnäytetyöhömme opinnäytetyöpankin aihevälityksen kautta, eikä meillä ollut taustatietoa koulun kiusaamistilanteesta.

Läpikäydessämme koulukiusaamiseen liittyviä tutkimuksia huomasimme, että opettajien näkökulmasta koulukiusaamista on tutkittu paljon. Aiheesta on tehty muun muassa monia kasvatustieteen progradu -tutkielmia (Basten 2010). Hoitotieteen näkökulmasta aiheesta löytyi huomattavasti vähemmän tutkimustietoa. Kiinnitimme niin ikään huomiota siihen, että monissa tutkimuksissa kohderyhmänä olivat joko yläaste- tai lukioikäiset opiskelijat (Hamarus 2006). Peruskoulun varhaisimpia vuosiluokkia käsiteltiin tutkimuksissa vähän. Uusimmassa tutkimusaineistossa on nostettu esille myös nettikiusaaminen (vrt. Basten 2010).

Terveystieteiden työntekijän työkuvaa liittyy olennaisesti ennaltaehkäisevä työ, joten kiusaamisen varhainen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy kuuluvat tärkeinä osina ammatilliseen kehittämiseemme. Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa oppilaille tietoa kiusaamisen eri muodoista, jotta he tunnistaisivat ja osaisivat tarttua koulukiusaamiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Järjestämämme teemaviikko tarjoaa yhteistyökoululle mahdollisuuden toteuttaa samantapainen tapahtuma itsenäisesti. Opinnäytetyötämme voivat lisäksi hyödyntää esimerkiksi lasten parissa työtä tekevät ja produktiosta kiinnostuneet koulut.

Kiusaamisen tunnistamisessa kouluterveydenhuollon henkilöstöllä on merkittävä rooli. Aikuisen tehtävänä olisi rohkaista lapsia kertomaan kiusaamisesta. Terveystieteilijä voi puuttua koulukiusaamiseen varhaisessa vaiheessa, esimerkiksi terveystarkastusten yhteydessä. Henkilö, joka kuulee koulukiusaamisesta ensimmäisenä, voi olla juuri kouluterveydenhoitaja. Kiusaamista ei tulisi koskaan vähätellä. (Salmivalli 2002, 98–99.)

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Ensi keväänä voimaan tulevaksi suunniteltu terveydenhuoltolaki ja valmisteilla oleva opiskeluhuoltolaki korostavat voimakkaasti ehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista. Lainsäädännöllä tunnustetaan näin selvästi terveydenhoitajatyön tärkeys, ja kuntia velvoittavana se myös turvaa aiempaa tehokkaammin työhön tarvittavat voimavarat. (Lehtomäki 2010, 5.)

Valitsimme aiheen Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyöpankista keväällä 2009, koska aihe oli mielestämme ajankohtainen ja tärkeä. Olimme huomanneet, että tiedotusvälineissä aihe nostetaan esille aika ajoin. Monet vakavat tapahtumat, jotka ovat olleet seurausta pitkään jatkuneesta kiusaamisesta, ovat saaneet paljon huomiota tiedotusvälineissä. Aihetta on käsitelty tiedotusvälineissä, esimerkiksi pääkirjoituksissa otsikoilla: ”*Kiusaaminen ja alistaminen aiheuttavat tuhoa ihmisessä*”, ”*Kiusaaminen on tuomittava aina*” ja ”*Kiusaaminen ei kuulu elämään*”. Työn lähtökohtana koimme tärkeäksi koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja varhaisen tunnistamisen, jotta systemaattista kiusaamista ei pääsisi syntymään.

Huomasimme kouluterveydenhuollon harjoittelussa, että kouluterveydenhoitajalla on kouluissa tärkeä rooli koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tunnistamisessa. Kouluterveydenhoitajalla on oppilaisiin erilainen suhde verrattuna koulun muuhun henkilökuntaan, joka tapaa oppilaita lähinnä suurissa ryhmissä. Mielestämme terveydenhoitajalla on erinomainen mahdollisuus keskustella oppilaan kanssa kahden kesken esimerkiksi terveystarkastuksissa. Havaitsimme harjoittelussa, että kouluterveydenhoitajalla on puolueettomana toimijana erilainen lähestymistapa koulun oppilaisiin.

Kouluterveydenhoitaja toimii kouluyhteisössä terveyden edistämisen asiantuntijana vastaten hoitotyön asiantuntijana kouluterveydenhuollosta. Kouluterveydenhoitajan työnkuvaan kuuluu osallistua terveydenhoidon ja terveyden edistämisen näkökulmasta opetussuunnitelman valmisteluun, terveystiedon opetukseen, oppilashuoltoon sekä koulun arviointiin. Kouluterveydenhoitajan tulisi seurata oppilaiden kasvua ja kehitystä, käsitellä oppilaiden kanssa heidän ongelmia

aan, tukea oppilaita ja heidän vanhempiaan sekä huolehtia erilaisista seulontatutkimuksista. (Sosiaali- ja terveysministeriö ja Stakes 2002, 31.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisesta Kaste-ohjelmasta (2008–2011) käy ilmi, että valtaosa lapsista ja nuorista voi paremmin kuin aiemmin. Toisaalta kuitenkin terveyserot ovat kasvaneet ja lasten pahoinvointioireet sen vuoksi lisääntyneet. (Kaste-ohjelma 2008.)

Opinnäytetyömme tilaajana oli Helsingin kaupunki. Teimme hankkeessamme yhteistyötä Helsingin kaupungin kouluterveydenhuollon osastonhoitajan sekä Helsingin ranskalais-suomalaisen koulun vararehtorin ja toisen vuosiluokan opettajien sekä kouluterveydenhoitajan kanssa.

Järjestimme Helsingin ranskalais-suomalaisen koulun toisen vuosiluokan oppilaille syyskuun alussa 2010 kiusaamisen vastaisen teemaviikon. Halusimme järjestää teemaviikon heti syyslukukauden alussa, jolloin luokassa mahdollisesti esiintyvä kiusaaminen ei olisi ehtinyt jatkua pitkään ja oppilaiden rooleihin luokassa olisi vielä mahdollisuus vaikuttaa. Kiusaamisen vastaisen teemaviikon aikana nostimme esille aihealueita koulukiusaamisesta käsittelemällä erilaisuutta, ihmisten hyväksymistä sekä koulukiusaamisen vaikutuksia.

Vilkan ja Airaksisen (2003, 51) mukaan lopullisena tuotoksena toiminnallisessa opinnäytetyössä on jokin konkreettinen tuotos, kuten esimerkiksi tietopaketti tai jokin tapahtuma. Opinnäytetyömme lopullisena tuotoksena järjestimme viikon mittaisen teemaviikon yhteistyökoulumme toisen vuosiluokan oppilaille, joita oli yhteensä 72. Heistä suurin osa oli iältään kahdeksanvuotiaita. Teemaviikon toiminta tapahtui koulun tiloissa ja kouluajana oppilaiden kanssa.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli antaa oppilaille tietoa kiusaamisen eri muodoista, minkä seurauksena heillä olisi paremmat valmiudet vaikuttaa koulukiusaamiseen varhaisessa vaiheessa. Tavoitteenamme oli antaa oppilaille keinoja toimia mahdollisessa kiusaamistilanteessa. Koemme, että koulukiusaamisen varhainen tunnistaminen on tärkeää, jotta siihen pystytään puuttumaan en-

nen kuin kiusaamisesta tulee systemaattista. Tarkoituksenamme oli myös ennaltaehkäistä koulukiusaamisen syntymistä.

3 KOULUKIUSAAMINEN

Kouluissa tapahtuu päivittäin monenlaisia aggressiivisia yhteenottoja. Suurin osa näistä liittyy koulukiusaamiseen. (Salmivalli 1998, 29.) Toisaalta aivan kymmen ihmisten välisessä toiminnassa muutoinkin, konfliktit ja erilaiset erimielisyydet ovat väistämättömiä myös koululuokissa lasten välillä. Välienselvittelyllä on kehitykselliset tehtävänsä, joiden avulla lapsi pystyy tunnistamaan erilaisia tunnereaktioita, tunteita sekä selvittämään ja sovittelemaan riitoja. Erimielisyyksien lisäksi lapset kiusoittelevat ja härnäävät toinen toisiaan. Kiusoittelemisen kohde saattaa tuntea jotkut tilanteet loukkaaviksi ja satuttaviksi. Tällaiset tilanteet ovat kuitenkin tavallisimmin hetkellisiä ja lapset, jotka joutuvat niiden kohteeksi vaihtuvat. Tilanteet ovat erotettavissa systemaattisesti yhden oppilaan kiusaamisesta. (Salmivalli 2003, 10.)

Kiusaamisella tarkoitetaan tahallista vihamielistä käyttäytymistä, joka kohdistuu yhteen ja samaan oppilaaseen toistuvasti. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusattavan välinen epätasaväkisyys, jolloin kiusaaja on jollain tavalla kiusattua vahvempi. Kiusaajalla on yliote kiusatusta, jonka hän on saavuttanut vallan tai voiman avulla. Kiusaaminen onkin vallan tai voiman väärinkäyttöä. Voimasuhteiden ero kiusaajan ja kiusattavan välillä voi johtua iästä, fyysisistä ominaisuuksista, asemasta ryhmässä, kiusaajan saamista tukijoukoista tai epätasapaino voi liittyä joihinkin muihin ominaisuuksiin tai resursseihin. (Salmivalli 2003, 11.)

Kiusaamistapauksissa ei saa unohtaa kiusaajan roolissa olevaa oppilasta, sillä myös hän tarvitsee apua vapautuakseen kiusaajan roolista. Taustalla olevat tekijät tulisi myös selvittää tukitoimin. (OAJ 2010.) Opinnäytetyössämme emme keskittyneet kiusaajan tai kiusattavan rooleihin, vaan pääpaino on kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja sen varhaisessa tunnistamisessa.

3.1 Kiusaaminen ryhmäilmionä

Lapset viettävät paljon aikaa koulussa ja luovat siellä ihmissuhteita sekä opettelevat elämään yhdessä toisten ihmisten kanssa. Oppilailla on vahva halu kuulua ryhmään. (Nevalainen 2010, 80.) Koulukiusaamista pidetäänkin tyypillisesti ryhmäilmionä. Se perustuu ryhmän jäsenten välisiin sosiaalisiin suhteisiin, ja on selkeästi sosiaalinen tilanne. Pitkään jatkuvassa kiusaamisessa oppilaasta tulee koko ”ryhmän uhri” ja hänen on vaikea päästä eroon uhrin leimasta. (Salmivalli 1998, 33.)

O’Brienin (2007, 319) tutkimuksessa kerrotaan, kuinka kirjallisuudessa ryhmäilmioisen kiusaamisen ajatellaan olevan yksilölähtöistä kiusaamista pahempi sen ”kaksinkertaisen vahingon” sekä siihen liitettävän ryhmäkannustuksen vuoksi. Päinvastaisesti yksilölähtöisen kiusaamisen ajatellaan aiheuttavan vahinkoa vain yksilölle, eikä koko ryhmälle.

Ihmisten välinen vuorovaikutus ja yhteistyö ovat suuri osa sosiaalista kulttuuria. Kiusaaminen tapahtuu nimenomaan sosiaalisen kanssakäymisen saralla esimerkiksi koulujen pihilla. Sosiaaliset suhteet vaikuttavat suuresti yksilön kehitykseen. Kiusaamisen seurauksena lapsen sosiaalinen kehitys voi rajoittua. Sosiaalinen ympäristö ja ympäröivä kulttuuri ovat kriittisiä asioita lapsen oppimista ja kehittymistä ajatellen. (Ademi & Sjöholm 2010, 8.)

3.2 Kiusaamisen eri muotoja

Kiusaaminen voi ilmetä monella eri tavalla. Nimittely ja pilkanteko ovat tavallisia kiusaamisen muotoja riippumatta siitä, onko kiusaaja tyttö vai poika. Pilkkaa voidaan tehdä lähes minkä tahansa ominaisuuden vuoksi, joko todellisen tai keksityn. Lapsen ulkoiset poikkeavuudet eivät välttämättä johda kiusauksi joutumiseen, mutta niitä usein käytetään hyväksi silloin kun oppilas on jo ennalta valikoitunut uhriksi. (Salmivalli 2002, 95.)

Kiusaaminen voi saada nimittelyn ja pilkkaamisen lisäksi erilaisia muotoja ja viivahteita. Suoraan uhriin kohdistuvaa aggressiivista hyökkäystä kutsutaan suoraksi kiusaamiseksi. Sanoin ja elein kohdistuvan hyökkäyksen lisäksi kiusattavaa lasta vastaan voidaan hyökätä myös fyysisesti. Epäsuorassa kiusaamisessa sen sijaan kiusattua vahingoitetaan välillisesti, esimerkiksi jättämällä uhri ryhmän ulkopuolelle tai levittelemällä hänestä ilkeitä juoruja. On myös tapauksia, joissa kiusaaminen on vaikea lokeroida kumpaankaan kategoriaan. (Salmivalli 2002, 95.)

Hamaruksen ja Kaikkosen (2008, 342) tutkimuksesta käy ilmi, että kiusaamisen syyt johtuvat usein voiman tavoittelusta tai tietyn statuksen saavuttamisesta. Kiusaaminen alkaa nimittelyllä, jolloin kiinnitetään huomiota kiusatun erilaisuuteen, kuten johonkin piirteeseen, joka ei ole hyväksytty oppilaskulttuurissa. Yleistä kiusaamisessa on kiusatun erilaisuus, joka vahvistuu kiusatulle syntyneen maineen vuoksi. Kiusatusta kerrotut tarinat ovat suuressa roolissa maineen luomisen kannalta.

Tyttöjen ja poikien välillä on eroteltavissa joitakin eroja kiusaamistavoissa. Pojille suora ja fyysinen kiusaaminen on tyypillisempää. Tyttöjen kiusaaminen sen sijaan ilmenee epäsuorasti, esimerkiksi manipuloimalla. Kaikenlainen kiusaaminen on kuitenkin traumaattista kiusatulle. Erityisen traumaattiseksi sen tekee kiusaamisen systemaattisuus. Kiusatuksi joutuminen on riski kehityksessä ajatellen lapsen tulevaa mielenterveyttä, lähinnä vertaisryhmän hyläytyksi joutumisen vuoksi. (Salmivalli 2002, 94–95.)

3.3 KiVa koulu – ohjelma

Koulukiusaamisen vähentämiseksi on monissa kouluissa käynnistetty KiVa koulu -ohjelma, joka on opetusministeriön tukema valtakunnallinen hanke. Erilaisia hankkeita on aiemminkin ollut käytössä peruskouluissa, esimerkiksi Mukava – hanke (2002–2005), mutta tällä hetkellä KiVa koulu -ohjelma on laajinten toteutettu. Tämän vuoksi olemme perehtyneet tarkemmin ainoastaan tähän yhteistyökoululla käytössä olevaan KiVa koulu – ohjelmaan. Toimintamalli ohjelmaan

on kehitetty Turun yliopistossa ja sen tukena on käytetty jo olemassa olevaa tietoa kiusaamiseen liittyen. (Salmivalli & Poskiparta 2009, 4, 6.)

KiVa koulu -ohjelma on koko koulua koskeva hanke, mikä tarkoittaa, että mukaan ohjelmaan voi ilmoittautua ainoastaan kokonainen koulu, ei vain yksittäiset luokat tai opettajat. Ohjelmaan kuuluviin oppitunteihin osallistuvat ensimmäisen vuosiluokan, neljännen vuosiluokan sekä seitsemännen vuosiluokan oppilaat. (Salmivalli & Poskiparta 2009, 6–7.)

Olemme opinnäytetyössämme huomioineet KiVa koulu -ohjelman, joka on käytössä yhteistyökoulussa, ja pyrimme välttämään päällekkäisyyksiä sen kanssa. Toisin kuin KiVa koulu -ohjelmassa, pidimme oppitunnit toisen vuosiluokan oppilaille ja käytimme tarkoituksella erilaisia materiaaleja koulukiusaamisen vastaisen teemaviikon toteutuksessa. Koulukiusaamisen vastainen teemaviikko oli rakennettu vastaamaan yksilöllisesti koulun sekä oppilaiden tarpeisiin oppilaiden ikäkehitys huomioiden.

Opettajille, jotka pitävät omille luokilleen KiVa koulu -ohjelman mukaisia oppitunteja, on suunniteltu kunkin oppitunnin teeman mukaiset materiaalit (Salmivalli & Poskiparta 2009, 7). Opinnäytetyössämme olemme niin ikään suunnitelleet toisen vuosiluokan opettajille tarvittavat materiaalit tuntien toteuttamiseksi sekä ohjeistaneet heitä oppituntien pitämiseen.

KiVa koulu -ohjelmaan kuuluu myös materiaaleja, jotka on suunnattu koko koulun käyttöön, esimerkkinä välituntivalvojen huomioliivit. Opinnäytetyössämme keskityimme ainoastaan toisen vuosiluokan materiaaleihin ja suuntasimme ne palvelemaan työmme tarkoitusta ja tavoitteita sekä koulun tarpeita.

4 KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY JA VARHAINEN TUNNISTAMINEN

Perusopetuslain § 29:n (628/1998) mukaan jokaisella koulun opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opetussuunnitelman yhteydessä tulee opetuksen järjestäjän laatia suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Lain mukaan suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista valvoa. Opetushallitus antaa määräykset suunnitelman laatimisesta.

Oppilaan hyvinvointi koulu yhteisössä on turvattava, jotta koulutyöskentelyn pääpaino on oppimisessa ja oppimistavoitteiden saavuttamisessa. Ennaltaehkäisevän ja korjaavan toiminnan välttämättömyys tulee esille lainsäädännössä. Kuntatasolla oppilashuollon toiminnasta päättää koulutuksen järjestäjä. (Huhtanen 2007, 29–30.)

4.1 Ennaltaehkäisy

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma Kaste 2008–2011 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 25) korostaa ennaltaehkäisevää työtä lasten ja nuorten parissa. Koulu liittyy oleellisesti lasten kehityksen tukemiseen, sekä käyttäytymisen ja opillisten ongelmien ehkäisyyn. Varhainen tuki muiden tekijöiden kanssa varmistaa hyvän lapsuuden ja ehkäisee myöhemmiltä psykososiaalisilta ongelmilta ja syrjäytymiseltä. Myös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmassa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001) korostetaan terveyserojen kaventamista ja lasten hyvinvoinnin lisäämistä.

Kiusaamisen ehkäisemiseksi koulujen ja oppilaitosten on kirjoitettava opetussuunnitelmiinsa yksikön omat tavoitteet ja keinot, jotta kiusaaminen saataisiin ehkäistyä varhaisessa vaiheessa. Tavoitteet ja keinot on ilmaistava selkeästi ja yksiselitteisesti, pääpainon ollessa ennaltaehkäisevässä toiminnassa. (OAJ 2010.)

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluuyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Hyväksymällä opetussuunnitelman, koulutuksen järjestäjä sitoutuu huolehtimaan tarvittavista resursseista, jotta väkivalta ja kiusaaminen saataisiin estettyä. Tapoja, joilla kiusaamista voisi ehkäistä, ovat esimerkiksi pienemmät ryhmäkoot ja oikein muodostetut ryhmät. (OAJ 2010.)

Koulukiusaamisen torjumisen keskeisimpinä tavoitteina on tiedon lisääminen liittyen kiusaamisen mekanismeihin ryhmässä, oppilaiden auttaminen oman toimintansa tarkkailuun sekä erilaisten kiusaamiseen puuttuvien tapojen pohtiminen ja harjoittelu. Oppilaat olisi saatava huomaamaan, että jokainen voi osallistua vaikuttamaan ja olla vastuussa koulun hyvinvoinnista luokan hyvinvoinnin lisäksi. (Salmivalli 2002, 98–99) Vaikka suomalainen koulu on menestynyt kansainvälisissä vertailuissa koulusaavutuksissa hyvin, niin nimenomaan kouluviihtyvyttä ja oppilaiden sosiaalisia taitoja mittaavat tulokset eivät ole olleet yhtä hyvää tasoa. Kiusaaminen vähentää merkittävästi kouluviihtyvyttä. (Launonen & Pulkkinen 2004, 5; Hamarus 2006, 214.)

Kouluissa ei tulisi sietää kiusaamista lainkaan. Ennaltaehkäisyä voidaan käyttää muun muassa tiedottamista, positiivista luokkahenkeä, suvaitsevaisuuskasvatusta, tunteiden ilmaisun opettamista, vertaisryhmätoimintaa ja vanhempien sekä muun yhteiskunnan kanssa tehtävää yhteistyötä. (Ylhäinen 2003, 13.)

Kiusaamisen ehkäisemiseksi tulisi vaikuttaa koko ryhmään, eikä sen estämiseksi riitä pelkästään yhteishengen parantaminen ja luokkahengen lisääminen. Kiusaamista on konkreettisesti käsiteltävä. Lasten kanssa voidaan muun muassa pohtia sitä, miten oppilas itse toimii kiusaamistilanteessa ja miten tilanteisiin voi vaikuttaa omalla toiminnallaan. Lisäksi kiusaajan ja kiusattuna olevan tuen ja avun tarve on arvioitava yksilöllisesti kiusaamistilanteessa. (Salmivalli 2002, 99.)

Kiusaamisen vastaiset toimet tulisi kohdistaa koulussa laajaan joukkoon, sillä suurin osa lapsista on kiusaamisessa mukana jollakin tavalla. Kiusaamisen lopettamiseksi täytyy huomioida ja pyrkiä vaikuttamaan kiusaajan lisäksi muihin kiusaamisessa mukana olleisiin henkilöihin, roolista riippumatta. Kannustajien ja apureiden tulisi muuttaa käytöstään ja hiljaisten hyväksyjien olisi osoitettava, ettei kiusaaminen ole hyväksyttävää. Koulukiusaamisen torjumisen keskeisiksi tavoitteiksi Salmivalli nostaa kolme asiaa, jotka on eritelty alla olevassa taulukossa. (Salmivalli 2002, 99.)

TAULUKKO 1: Koulukiusaamisen torjumisen keskeiset tavoitteet

KOULUKIUSAAMISEN TORJUMISEN KESKEISET TAVOITTEET:
1. Lisätä tietoa kiusaamisen mekanismeista ryhmässä.
2. Saada oppilaat tarkkailemaan omaa toimintaansa.
3. Pohtia ja mahdollisesti harjoitella erilaisia tapoja puuttua kiusaamiseen.

Lähde: Salmivalli 2002, 99.

4.2 Varhainen tunnistaminen

Kiusattua tulisi aina rohkaista kertomaan kiusaamisesta jollekin aikuiselle, kuten vanhemmille, opettajille tai terveydenhoitajalle. Kuitenkin vain noin puolet oppilaista kertoo kiusaamisesta jollekin aikuiselle, koska oppilaat eivät usko saavansa apua kiusaamistilanteeseen. Suorasta kiusaamisesta kerrotaan yleensä useammin kuin epäsuorasta kiusaamisesta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010.) Oppilaat, jotka ovat kertoneet kiusaamistapauksista, kokevat usein etteivät he saaneet kertomisesta huolimatta apua tilanteeseen (Salmivalli 2002, 98).

Jotta kiusaamistilanteisiin voidaan puuttua, täytyy ne osata huomata ja tunnistaa. Pienimmät koululaiset kertovat asioistaan mielellään aikuiselle ja heitä tulisi rohkaista kertomaan asioistaan. Aikuisen tehtävänä on tällöin kuunnella lasta tarkkaavaisesti. Lasta tulisi kuulla ilman että häntä leimataan kiusaamistapauksessa kantelijaksi. Lapset omaavat melko nuorella iällä harkintakyvyn liittyen siihen, mitä asioita heidän kannattaa kertoa tai jättää kertomatta. Aikuisen tulisi kiinnittää huomiota siihen, että lasten kesken vallitsee luottamuksellinen

ilmapiiri, jolloin lapsi myös uskaltaa kertoa kokemuksistaan. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.)

Kiusaamistilanteet voidaan huomata tehokkaasti havainnoimalla. Tällöin voidaan havainnoida lasten leikkejä, keskustella lasten kanssa kiusaamisesta ja ystävyydestä, rohkaista lapsia kertomaan kiusaamisesta, lukea erilaisia aihetta käsitteleviä kirjoja ja tarkkailla lasten yhteistoimintaa ryhmässä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.) Lapset kertovat kiusaamista esiintyvän huomattavasti enemmän kuin mitä opettajien ja vanhempien tietoon tulee. Osa kiusaamisesta jää selvästi huomaamatta aikuisilta. Opettajien tietoon tulee vain noin puolet toistuvasti samaan oppilaaseen kohdistuvasta kiusaamisesta. (Salmivalli 2002, 98.)

Epäsuoraa kiusaamista on yleensä huomattavasti vaikeampi havaita kuin esimerkiksi suoraa fyysistä kiusaamista. On tärkeää lisätä tietoisuutta kiusaamisesta, sen eri muodoista ja kiusaamisen vahingollisista seurauksista. Sekä koulun henkilökunnan, että oppilaiden tulisi tunnistaa eri kiusaamisen muotoja ja suhtautua kaikkeen kiusaamiseen yhtä vakavasti. (Opetushallitus 2010.)

Lapsen oirehtiminen saattaa joskus aiheutua kiusatuksi tulemisesta. Merkkejä siitä että lasta kiusataan, voivat olla esimerkiksi univaikeudet, ahdistuneisuuden tunne, psykosomaattiset oireet tai lisääntyneet poissaolot koulusta. Lapsi ei aina osaa kertoa kiusaamisesta, mutta se saattaa ilmentyä esimerkiksi turhilta vaikuttavilla käynneillä kouluterveydenhoitajan luona, jolloin lapsella on halu tulla kuulluksi. Käynnit voivat ajoittua esimerkiksi välituntien ajalle, jolloin lapsi välttää epämiellyttäväksi kokemansa välitunnille menon. Lapsi on usein helpotunut, kun joku kysyy kiusaamisesta. (Salmivalli 2002, 99.)

Lastensuojelulaissa (2007/417) turvataan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja tukea lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä vanhemmuutta. Lastensuojelulaissa otetaan huomioon tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä ylipäätään sosiaali- ja

terveydenhuollossa. Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on yhdessä muiden viranomaisten kanssa seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia muun muassa poistamalla kasvuolojen epäkohtia ja ehkäisemällä niiden syntymistä.

5 IKÄKEHITYS

Produktiomme kohderyhmänä olivat peruskoulun toisen vuosiluokan oppilaat, jotka olivat iältään kahdeksanvuotiaita. Oletuksenamme produktiosta suunnittelussa oli, että oppilaat olivat täyttäneet tai täyttivät loppuvuoden aikana kahdeksan vuotta.

Mielestämme oli tärkeää selvittää, missä vaiheessa lapsen kehitys yleensä on kahdeksan vuoden iässä, jotta osamme tehdä produktiosta sopivan heidän ikäryhmälleen. Produktiosta toteuttamiseksi tarvitsimme tietoa siitä, kuinka toisen vuosiluokan oppilaat ottavat tietoa vastaan ja mitkä ovat heille parhaita tapoja oppia. Lisäksi tarvitsimme tietoa siitä, kuinka tuonikäiset lapset ymmärtävät kiusaamisen ja mitä asioita heille kannattaa siitä tuoda esille.

5.1 Lapsi ryhmän jäsenenä

Kouluikäinen lapsi alkaa tuntea itsensä entistä paremmin, ja hän pystyy perustelemaan tekojaan persoonallisuudellaan ja tunteillaan. Kouluikäisen itsetunto kehittyy ja minäkäsitys on eriytyneempi ja selkeämpi kuin aikaisemmin. Kouluikäisen kehitykselle perhe on tärkeä, mutta lapsella on myös tarve liittyä johonkin ryhmään perheen ulkopuolella. (Kallioniemi 2010, 130–131.)

Cacciatoren (2007, 89) mukaan noin 6–8-vuotiaan lapsen omatunto alkaa vahvistua, ja hän alkaa kiinnostua siitä, mikä on oikeaa ja väärää. Lapsi pohtii omaa toimintaansa yhä enemmän ja sitä, mikä merkitys oikein tai väärin toimimisella voi olla. Oma uskottavuutta ja kunniaa tekee mieli puolustaa, kun syyllisyyden ja häpeän kokemukset voimistuvat. Niin ikään Sinkkonen (2003, 64) korostaa lapsen yhdeksi tärkeimmistä inhimillisistä ominaisuuksista syyllisyydentunnetta. Terve kyky tuntea syyllisyyttä ja hyvä empatiakyky estävät tehokkaasti sellaista käyttäytymistä, joka rikkoo muiden oikeuksia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsi tuntee syyllisyyttä vääristä teoista myös silloin, kun aikuisia ei ole tilanteessa paikalla toimimassa tuomarina.

Lapsen sosiaaliseen kehitykseen kuuluu ryhmässä toimimisen valmiuksien kasvaminen, vuorovaikutustaitojen kehittyminen ja herkkyyden lisääntyminen yhteistyöaloitteelle. On tärkeää, että lapsella on eri-ikäisiä ystäviä, joiden kanssa jaetaan kokemuksia, opitaan kuuntelemaan toista ja asettamaan toinen välillä etusijalle. Ystävyyteen liittyy olennaisesti yhteenkuuluvuuden tunne, joka on tärkeä edellytys lasten yhteistoiminnan kehittymiselle. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 94.) Kouluiän kynnyksellä lapsen kyky myötäelämiseen kasvaa ja hän osaa eläytyä paremmin toisten asemaan ja punnita tekojensa seurauksia (Cacciatore 2007, 89).

Lapsi kokee tärkeäksi ryhmään kuulumisen noin 7–9 vuoden iässä. Lapsi haluaa hyväksyntää ryhmän muilta jäseniltä, ja hän alkaa opetella ryhmän sisäisiä sääntöjä ja arvoasteikkoa, sekä joustavuutta. Lapsiryhmän ulkopuolelle jättäminen ja kiusaaminen ovat tehokkaita aseita lasten kesken. Jotkut lapset ovat valmiita tekemään mitä tahansa, jotta heidät hyväksyttäisiin ryhmän jäseniksi. Toiset lapset osaavat käyttää tätä julmasti hyväkseen. Tässä iässä opetellaan käyttämään, tunnistamaan ja torjumaan henkistä ja sosiaalista väkivaltaa. (Cacciatore 2007, 121.)

Vuorovaikutus luokassa on hyvin erilaista kuin esimerkiksi kotona sisarusten kesken. Koulussa hyväksyntä ja kiintymys täytyy hankkia ja ansaita, kun taas kotona ne ovat yleensä itsestäänselvyyksiä. Ryhmän muotoutuminen vie oman aikansa, mutta ryhmän kehittymistä voidaan edistää kiinnittämällä huomiota jäsenien yhteistyöhön. (Pitkänen 2000, 10–11.)

Lapsille tulee opettaa reilun ryhmän sääntöjä, joiden mukaan kaikkien kanssa ei ole aina pakko leikkiä, mutta eristäminen ryhmästä ja kiusaaminen ovat kiellettyjä. Koulun aikuisilla on oltava halua puuttua lapsiryhmien toimintaan ja ehkäistä näin epäoikeudenmukaista kohtelua ja kiusaamista. On tärkeää, että lapselle annetaan tietoa kiusaamisesta ja eri toimintamalleja kiusaamistilanteisiin, jotta lapsi pystyy varautumaan haastaviin tilanteisiin ja vaikuttamaan omaan pärjäämiseensä. (Cacciatore 2007, 122.)

5.2 Toiminnallinen oppija

Ensimmäisinä kouluvuosina lapset ovat todella aktiivisia. Tämän ikäiset lapset osallistuvat mielellään erilaisiin aktiviteetteihin ja he ovat halukkaita oppimaan kaikkea uutta. Lapset innostuvat helposti uusista asioista ja he ovat kiinnostuneita lähes kaikesta. Lapsen itsetuntoa vahvistavat onnistumisen kokemukset jokapäiväisessä elämässä. He myös luottavat enemmän omaan kykyihinsä. (Kallioniemi 2010, 131.)

Lapset odottavat toiminnalta erilaisia elämyksiä ja kokemuksia aktiivisuuden lisäksi. Nykysukupolven lapset ovat tottuneet, että heidän toimintaympäristönsään on paljon erilaisia aktiviteetteja. Kouluikäiset ovat valmiita ottamaan sekä sosiaalisia, että fyysisiä riskejä, ja he ovat hyvin elämyshakuisia. He kaipaavat jatkuvasti uusia elämyksiä, aistimuksia, kokemuksia ja riskejä. Kouluikäisten toiminnassa olennaista on pystyä tarjoamaan sellaista toimintaa, jonka he koki-sivat omakseen ja sitoutuisivat siihen. Toiminnalliset elementit tukevat kouluikäisten oppimista, kun heillä on mahdollisuus kokeilla, osallistua ja tehdä. (Kallioniemi 2010, 133.)

Yhdistyneiden kansakuntien (1959) Lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa eri toimijat mielekkäiden osallistumistapojen kehittämiseen lapsille. Kiili (2008, 51) on tutkinut lasten osallistumista ja toteaa väitöskirjassaan, että suomalaiset oppilaat osallistuvat hyvin vähän koulun toimintaan verrattuna esimerkiksi muihin pohjoismaihin. Lapsilla on käytössään erilaisia voimavaroja eri tilanteissa ja lasten osallisuudessa ja toimijuudessa on kyse siitä, kuinka he osaavat näitä voimavaroja käyttää. Lasten toimintamahdollisuudet ovat riippuvaisia aikuisten kiinnostuneisuudesta lasten osallistumiseen. Väitöskirjan tuloksista käy ilmi, että osallistumaan päässeet lapset eivät kokeneet aikuisen aseman olevan uhattu-na. Lapsille oli tärkeintä päästä mukaan toimintaan, joka käsittelee heille tärkei-tä asioita. (Kiili 2008, 51–52.)

Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen ovat yhteydessä ter-veyden edistämiseen, joka puolestaan perustuu näkemykseen yksilön ja yhtei-sön toimintakyvyn ylläpitämisestä. Ohjaavan ja aktivoivan terveystieteiden

mallin tavoitteena on lisätä yksilöiden ja yhteisöjen mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon ja yhteisöjen kehittämistoimintaan. (Turunen, Tossavainen, Sormunen & Saaranen 2008, 408.)

Turusen ym. (2008, 411) tutkimuksen mukaan koulu yhteisöön sijoittuvalla tutkimuksella, joka meidän tapauksessamme oli produktio, voidaan pyrkiä käynnistämään prosesseja, jotka aktivoivat yhteisöä kehittymään ja muuttumaan teknisen toteuttamisen sijaan. Tällöin on mahdollista yhdistää tieteellinen tieto käytännön toimintaan.

6 KOULUKIUSAAMISEN VASTAINEN TEEMAVIIKKO

Opinnäytetyömme on produktio, jonka suunnittelimme ja toteutimme teemaviikkona yhteistyökoulussa. Produktio on yleensä lyhytkestoinen ja sen tulee tukea ammatillista käytäntöä sekä edistää ammatillista kasvua. Koko prosessin ajan on toteutettava jatkuvan dokumentoinnin periaatetta. Lopullinen opinnäytetyö muodostuu produktion lisäksi kirjallisesta raportista. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2007, 32.)

Otimme alusta asti huomioon opinnäytetyömme aikataulun, ja olemme edenneet määrätietoisesti opinnäytetyöprosessissamme. Huomioimme muun muassa kansainvälisen opiskelijavaihtomme ja erilaiset aikataulumme opinnäytetyön aikataulutuksessa. Myös kirjallisuudessa painotetaan aikataulujen ja säännöllisyyden tärkeyttä, kuten Kniivilä, Lindblom-Yläne ja Mäntynen (2007, 47) teoksessaan. He tuovat ilmi, että liian tiukka aikataulu voi aiheuttaa kirjoitusprosessissa ongelmia, joten aikataulutus on otettava huomioon työprosessin aikana. Myönteinen asennoituminen tekstiin vie myös omalta osaltaan kirjoitusprosessia eteenpäin.

Helsingin ranskalais-suomalainen koulu on Suomen valtion ylläpitämä yleissivistävä kaksikielinen yhtenäiskoulu, joka tarjoaa opetusta suomen ja ranskan kielellä. Pidimme oppitunnit oppilaille suomeksi emmekä huomanneet koululla olevan erityispiirteitä, jotka meidän tulisi ottaa huomioon. Kaikki toisen vuosiluokan oppilaat ymmärsivät ja puhuivat suomea. Oppilaat tutustuvat koulussa ranskan kielen lisäksi ranskalaiseen kulttuuriin, mutta koulun toimintatavoissa tai opetuksessa ei ole merkittäviä eroavaisuuksia muihin perusopetusta tarjoaviin kouluihin. (Helsingin ranskalais-suomalainen koulu i.a.)

6.1 Suunnittelu

Aloitimme kiusaamisen vastaisen viikon suunnittelun keväällä 2009. Halusimme järjestää toisen luokan oppilaille osallistuttavan ja ajatuksia herättävän teema-

viikon koulukiusaamisesta. Pohdimme produktion laajuutta suunnitteluvaiheessa paljon. Päädyimme kokonaiseen teemaviikkoon sen sijaan, että olisimme toteuttaneet vain yhden teemapäivän, sillä emme halunneet, että teema olisi jäänyt vain johdatteluvaiheeseen. Halusimme tarjota oppilaille mahdollisuuden syventyä teemaan kunnolla muun muassa erilaisten oheismateriaalien avulla.

Teemaviikon tarkoituksena oli saada oppilaat miettimään laajemmin kiusaamista ja sen vaikutuksia. Cacciatore (2007) korostaa aikuisen vastuuta silloin, kun lapsi on pulassa kuohuvien tunteidensa kanssa. Aikuisen tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsella on turvallinen olo ja ohjata tunteiden kanavoittoa rakentamaan suuntaan. Lapsen aggressiokasvun tarkoituksena on saavuttaa terve itsearvostus, itsesäätely ja omat rajat. Väkivaltaisista valinnoista luopumisen mahdollistavat turvallisuus, luottamus ja pysyvät vuorovaikutussuhteet, jotka ohjaavat käytöstä rakentaviin vaihtoehtoihin. (Cacciatore 2007, 89.)

Syksyllä 2009 kävimme ensimmäisen kerran tapaamassa Helsingin ranskalais-suomalaisen koulun terveydenhoitajaa ja vararehtoria. Kerroimme heille kiusaamisen vastaisesta teemaviikosta, jota olimme alustavasti suunnitelleet, mutta halusimme tietää myös, mitä he toivoivat ja odottivat meiltä. He olivat kuitenkin hyvin avoimia meidän ehdotuksille. He esittelivät meille koulun tiloja, jotka olisivat käytössämme produktion toteutuksessa. He ehdottivat kohderyhmäksi toisen ja kolmannen vuosiluokan oppilaita. Määrä oli mielestämme liian suuri, koska rinnakkaisluokkia oli kummallakin luokka-asteella kolme eli yhteensä kuusi luokkaa ja noin 140 oppilasta. Koimme, että oppituntien pitäminen ja materiaalien hankkiminen näin monelle oli liian haastavaa.

Valitsimme kohderyhmäksi peruskoulun toisen vuosiluokan oppilaat, jotta oppilasmäärä ei olisi liian suuri, ja koska mielestämme heihin olisi vielä helpompi vaikuttaa ja näin ennaltaehkäistä systemaattista koulukiusaamista. Vanhemmillä oppilailla kiusaamista saattaisi esiintyä jo systemaattisemmin, jolloin ennaltaehkäisy ei enää riitä. Helsingin ranskalais-suomalaisessa koulussa alkoi syksyllä 2010 KiVa koulu -ohjelma, jonka oppitunnit oli tarkoitettu ensimmäiselle, neljännelle ja seitsemännelle vuosiluokalle. Toinen vuosiluokka jäisi näin kahdeksi vuodeksi ilman KiVa koulu -oppitunteja, mikä oli myös yksi syy toisen vuosiluok-

kan valitsemiseksi kohderyhmäksi. Terveystenhoitaja ja vararehtori ymmärsivät hyvin perustelumme valita vain toinen vuosiluokka kiusaamisen vastaiseen teemaviikkoon. Toisella vuosiluokalla oli 72 oppilasta kolmella rinnakkaisluokalla.

Etsimme teoretietoa kirjallisuudesta vuoden 2009 aikana ja syksyllä 2009 teimme hankesuunnitelman, jonka esittelimme opinnäytetyöryhmässämme. Loppusyksystä teimme kiusaamisen vastaiselle teemaviikolle alustavan aikataulun (liite 1). Suunnittelimme aloittavamme teemaviikon maanantaina pitämällä teoriaosuuden koulukiusaamisesta ja sen vaikutuksista jokaisessa toisen vuosiluokan ryhmässä. Tarkoituksenamme oli aloittaa oppitunti Juuson ja Annin koulupäivällä, joka koostui oikein/väärin väittämistä. Halusimme, että oppilaat pääsisivät osallisiksi toimintaan mahdollisimman paljon. Suomalaista peruskoulua on kritisoitu paljon siitä, että oppilaiden osallistumismahdollisuuksia on vähän ja niiden kehittäminen on merkittävä haaste tulevaisuudessa (Kiili 2008, 50).

Juuson ja Annin koulupäivä-väittämien jälkeen tavoitteenamme oli saada oppilaat toimimaan ryhmissä, aiheeseen liittyviä julisteita tekemällä. Julisteiden tarkoituksena oli pitää kiusaamisteema koulussa esillä koko viikon ajan. Luovuimme kuitenkin julisteiden teosta ajan rajallisuuden vuoksi. Meillä oli mahdollisuus yhden oppitunnin mittaiseen teoriaosuuteen (45 minuuttia) jokaisen luokan kohdalla.

Tiistaille, keskiviikolle ja torstaille suunnittelimme teemat, joihin liittyivät kaveripassit. Kaveripasseissa oli tehtäviä, joiden suorittamisesta sai merkinnän. Tavoitteenamme oli saada oppilaat suorittamaan kaikki passin tehtävät viikon aikana. Päivien teemat olivat erilaisuus, ihmisten hyväksyminen ja koulukiusaamisen vaikutukset.

Lähetimme materiaalit ja suunnitelmamme Helsingin ranskalais-suomalaiselle koululle alustavaa palautetta varten. Emme kuitenkaan saaneet palautetta koululta kyselyistä huolimatta, joten pitäydyimme alkuperäisissä materiaaleissa ja suunnitelmissa. Vuoden 2010 alussa viimeistelimme kiusaamisen vastaiseen

viikkoon tarvittavat materiaalit. Keväällä 2010 pidimme taukoa opinnäytetyöstämme, koska olimme kumpikin kansainvälisessä vaihdossa eri maissa.

Kesällä 2010 suunnittelimme palautelomakkeet opettajille ja oppilaille ja teimme kaveripassit lopulliseen muotoon. Lisäksi teimme ohjeet opettajille kiusaamisen vastaisesta viikosta. Syksyn alussa varmistui kiusaamisen vastaisen viikon lopullinen aika, joka oli viikko 36. Syksyllä valmistelimme materiaaleja tarvittavan määrän, kun lopullinen oppilasmäärä, 72, varmistui.

Viimeinen tapaaminen Helsingin ranskalais-suomalaisella koululla oli viikkoa ennen teemaviikon alkua. Tapaamiseen piti osallistua kaikki toisen vuosiluokan suomenkieliset luokanopettajat, sekä vararehtori. Yksi luokanopettajista ei kuitenkaan päässyt tapaamiseen, joten muut opettajat lupasivat toimittaa hänelle ohjeet, jotka jaoimme teemaviikosta. Näin hän ehtisi tutustua materiaaleihin ennen viikon alkua.

Tapaamisessa kävimme läpi teemaviikon kulun. Huomioimme teemaviikon suunnittelussa opettajille kohdistuvan työmäärän, ettei teemaviikko työllistäisi heitä liikaa. Opettajat olivat tyytyväisiä siihen, että heidän ei itse tarvinnut suunnitella teemaviikkoa suuremmin. Tapaaminen sujui mielestämme hyvin ja opettajat vaikuttivat olevan motivoituneita teemaviikon toteuttamiseen.

6.1.1 Juuson ja Annin koulupäivä-väittämät

Teoriaosuuden koulukiusaamisesta aioimme toteuttaa väittämillä, jotka käsittelivät Juuson ja Annin koulupäivää (liite 2). Väittämien tarkoituksena oli saada oppilaat tunnistamaan kiusaamisen eri muotoja. Väittämissä käsiteltiin muun muassa nimittelyä, ryhmän ulkopuolelle jättämistä ja hiljaisen hyväksyjän roolia. Väittämät olivat oikein/väärin-väittämiä, joita oli yhteensä kahdeksan. Kuusi väittämistä oli tarkoitus käydä kaikkien kanssa läpi, ja kaksi väittämää olivat varalla, mikäli aikaa jäisi. Väittämät olimme keksineet itse.

6.1.2 Kaveripassit

Kaveripassit (liite 3) sisälsivät tehtäviä teemaviikon tiistaille, keskiviikolle ja torstaille. Tehtävät liittyivät kyseisen päivän teemaan eli erilaisuuteen, toisten hyväksymiseen ja koulukiusaamisen vaikutuksiin. Jokaiseen teemaan kuului lyhyt tarina (liite 4) lastenkirjallisuudesta, jonka opettaja luki luokalle tunnin aluksi. Tämän jälkeen oppilaat pohtivat yhdessä passin ensimmäisen tehtävän ja kävivät loput yhdessä läpi, jotta jokainen varmasti tiesi, mitä passien tehtävissä piti tehdä. Loput päivän tehtävät oppilaat suorittivat itsenäisesti koulupäivän aikana. Kun kaikki päivän tehtävät oli suoritettu, oppilaat saivat passeihinsa leiman opettajalta. Näin opettajakin pystyi valvomaan passien suorittamista, vaikka oppilaat hoitivat ne pääasiassa itsenäisesti.

Teimme passit A4-kokoisista papereista vihkon muotoon. Passin yksi sivu oli kooltaan A5 eli passiin tuli yhteensä neljä sivua. Tekstiä oli kummallakin puolella. Kopioimme passit värikkäille papereille, jotta ne olisivat innostavamman näköiset. Etusivulle jokainen sai kirjoittaa oman nimensä ja siihen sai myös merkinnän passin suorittamisesta. Jokaiselle päivälle oli oma sivunsa. Kunkin päivän teemaan kuului tarina, jonka opettaja luki luokassa. Tarina toimi teemapäivien aloituksena. Teemapäivien teemat nousivat esille tutustuttuamme kiusaamisaihetta koskevaan kirjallisuuteen (Salmivalli 2002) ja tutkimukseen (Hamarus & Kaikkonen 2008), joissa tuotiin esille erilaisuus, ihmisten hyväksyminen ja koulukiusaamisen vaikutukset.

Tiistapäivän teemana oli erilaisuus. Opettaja luki ensin oppilaille lyhyen tarinan erilaisuudesta, minkä jälkeen he pohtivat yhdessä, millainen maailma olisi, jos kaikki olisivat samanlaisia. Passin toinen tehtävä tiistaille oli kertoa kolmelle luokkakaverille, mistä heissä pitää ja kirjoittaa passiin luokkakavereiden nimet ja mistä pitää heissä. Tiistain kolmas tehtävä oli etsiä tietoa jostain ihailemastaan henkilöstä esimerkiksi lehdistä tai Internetistä. Passiin tuli merkitä ihailemansa henkilön nimi, ja mitä hänessä ihailee.

Keskiviikon teemana oli ihmisten hyväksyminen, ja tarinan lukemisen jälkeen oppilaiden tuli yhdessä pohtia, miten he olisivat toimineet tarinan tilanteessa,

jossa kukaan ei halunnut istua erään pojan vieressä. Passien itsenäiset tehtävät liittyivät uusiin oppilaisiin tutustumiseen. Heidän tuli tervehtiä uutta oppilasta sekä tutustua oppilaisiin, joiden kanssa eivät olleet aiemmin jutelleet, ja kysyä heidän harrastuksistaan. Passiin tuli merkitä uusien tuttavuuksien nimet ja harrastukset.

Torstain teemana olivat koulukiusaamisen vaikutukset. Opettajan lukeman tarinan jälkeen oppilaiden piti pohtia, mitä he tekisivät, jos heidän luokkakaveriaan nimiteltäisiin koiraksi, kuten tarinassa. Passin toisessa tehtävässä pyydettiin leikkimään välitunnilla sellaisten oppilaiden kanssa, joiden kanssa he eivät yleensä vietä välituntiaan. Passiin piti kirjoittaa välituntikavereiden nimet ja leikki, jota he olivat leikkineet. Passin viimeisessä tehtävässä heidän tuli keksiä, mitä he voisivat sanoa kiusaajalle, jos joutuvat itse kiusatuksi.

6.2 Produktion toteutus

Saatoimme itse produktion alkuun ja päätimme sen, mutta muina päivinä koulun työntekijät olivat mukana viikon toteutuksessa. Teemaviikon aiheet olivat niimensä mukaisesti koko viikon ajan toisen vuosiluokan opetuksessa mukana. Luokkien omat opettajat olivat varanneet päiviltä, jolloin emme itse olleet paikalla, oppitunneistaan aikaa, jotta antamamme aihealueet saataisiin käsiteltyä sovitusti.

Ensimmäisen päivän teoriaosuuden pidimme jokaiselle toisen luokka-asteen luokalle erikseen heidän kotiluokissaan. Teoriaosuuteen ja passien jakoon varasimme aikaa kunkin ryhmän kanssa 45 minuuttia.

Teemaviikon ensimmäisenä päivänä (maanantaina) menimme luokkiin paikalle ennen oppituntien alkua. Välituntien aikana, jolloin oppilaat olivat poissa luokasta, valmistelimme kyseisen luokan oppilaille pidettävän oppitunnin. Kertasimme läpi oppitunnin kulun ja varmistimme, että tarvittavat materiaalit olivat saatavilla. Oppilaiden saavuttua takaisin luokkaan esittelimme itsemme sekä aiheen ja tarkoituksen, jonka vuoksi olimme tulleet paikalle. Oppitunnin alussa kertasim-

me yhdessä luokan säännöt, joiden avulla teoriaosuuden toteuttaminen olisi helpompaa.

Kerrottuamme ohjeistuksen oppituntiin ja sen kulkuun liittyen jaoimme jokaiselle luokan oppilaalle pahviset kortit. Korttien tarkoituksena oli ilmentää oppilaiden mielipiteitä kertomistamme pienistä tarinoista, joissa käsiteltiin erilaisia kiusaamisen muotoja Juuson ja Annin koulupäivästä kertovien väittämien avulla. Punainen kortti tarkoitti, että vastaaja piti tarinan kertomusta kiusaamisena. Vihreä kortti puolestaan kertoi, että tarina ei ollut vastaajan mielestä kiusaamista. Teoriaosuuden tarkoituksena oli saada oppilaat osallisiksi teemaviikon teoriaosuuteen. Pyrkimyksemme oli saada tarinoiden avulla myös keskustelua aikaiseksi luokan oppilaissa ja tehdä tilanteesta vuorovaikutteinen.

Tämän jälkeen luimme lyhyen tarinan Juusosta ja Annista ja siitä kuinka he sopivat riitansa, vahvistaaksemme teoriaosuutta. Otimme vielä tämän tarinan avulla esille sellaisia kiusaamisen muotoja, jotka olivat mahdollisesti jääneet käsittelemättä aiemmin sekä pyrimme selkeyttämään kiusaamisen rajoja. Tarinan tukena meillä oli projektorin avulla valkokankaalle heijastettavat kaksi kuvaa liittyen Juusoon ja Anniin, joiden avulla pyrimme saamaan oppilaiden mielenkiinnon pysymään yllä.

Tunnin lopuksi jaoimme jokaiselle oppilaalle omat kaveripassit, joihin heidän tuli kerätä merkintöjä kiusaamiseen liittyvistä teemoista. Kävimme passit sivu sivulta läpi luokissa oppilaiden kanssa. Kehotimme kysymään myös neuvoa opettajalta, jos jokin kohta jäi epäselväksi, sillä olimme ohjeistaneet opettajia passien sisällöstä. Oppitunnin viimeisenä tehtävänä jokaisen oppilaan tuli kirjoittaa oma nimi ja luokka passin etulehdelle.

Tiistaille, keskiviikolle ja torstaille oppilaat keräsivät itsenäisesti merkintöjä kaveripasseihin luokassa luettavien tarinoiden sekä antamiemme ohjeiden mukaisesti. Tarvittaessa myös opettajat auttoivat oppilaita ymmärtämään ohjeistuksia.

Produktion lopuksi olimme perjantaina koululla, jolloin tarkistimme passien suoritukset ja kokosimme viikon tapahtumat. Pidimme aiheesta aamunavauksen

koulun ala-asteikäisille. Aloitimme aamunavauksen esittelemällä itsemme sekä lyhyesti sen, miksi olimme koululla. Olimme suunnitelleet aamunavaukseen Powerpoint-esityksen koulukiusaamisteemasta. Ennen tilaisuuden alkua olimme testanneet, että välineet toimivat ja olimme valmistautuneet tilaisuuden pitoon. Esityksen jälkeen kokosimme esityksen sanoman.

Halusimme painottaa toisen vuosiluokan osuutta teemaviikon onnistumisen kannalta, ja pyysimme heitä jäämään liikuntasaliin muiden oppilaiden poistues-
sa omiin luokkiinsa. Jäätyämme saliin toisen vuosiluokan oppilaiden ja heidän opettajien kanssaan, jaoimme luokka kerrallaan jokaiselle luokalle yhden kun-
niakirjan sekä kiitimme heitä osallistumisesta. Jaoimme lisäksi palautelomak-
keet opettajille kirjekuorissa, jotta oppilaat ja opettajat voisivat täyttää ne myö-
hemmin omissa luokissaan. Kun palautelomakkeita täytettiin, emme olleet itse
paikalla, jotta läsnäolomme ei vaikuttaisi palautteiden laatuun. Mielestämme oli
myös tärkeää, että palautelomakkeisiin vastattiin välittömästi teemaviikon jäl-
keen, jotta teemaviikon yksityiskohdat olisivat paremmin oppilaiden muistissa.

7 TEEMAVIIKON ARVIOINTI

Toiminnallisessa opinnäytetyössä arvioidaan ensiksi työn ideaa, joka koostuu aihepiiristä, ideasta tai ongelman kuvauksesta, asetetuista tavoitteista, teoreettisesta viitekehyksestä ja tietoperustasta sekä kohderyhmästä. Tulosten arvioimiseksi tulisi kerätä jonkinlainen palaute kohderyhmältä, jotta arvio ei olisi liian subjektiivinen. Palaute voi sisältää muun muassa kommentteja ja arvioita esimerkiksi siitä, kuinka tapahtuma onnistui, materiaalien käytettävyydestä ja toimivuudesta sekä asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 154–157.)

Tarkoituksenamme opinnäytetyössä oli tiedon antaminen ja lisääminen kiusaamisen eri muodoista. Tavoitteenamme oli, että oppilaat saisivat paremmat valmiudet tarttua koulukiusaamiseen varhaisessa vaiheessa ja että heillä olisi keinoja toimia mahdollisessa kiusaamistilanteessa. Tavoitteenamme oli myös ennaltaehkäistä systemaattisen koulukiusaamisen syntymistä.

7.1 Palautteen kerääminen

Arvioimme koulukiusaamisen vastaisen teemaviikon onnistumista palautelomakkeilla. Teimme opettajille ja oppilaille eri palautelomakkeet. Opettajille teimme lomakkeen, joka sisälsi avoimia kysymyksiä (liite 5). Opettajien palautelomakkeissa pyysimme heitä arvioimaan, tunnistavatko oppilaat teemaviikon jälkeen kiusaamisen eri muotoja paremmin (kysymys 1) sekä tietävätkö he, miten toimia mahdollisessa kiusaamistilanteessa (kysymys 2). Lomakkeen loput kysymykset koskivat oppilaiden sitoutumista teemaviikkoon (kysymys 3), teemaviikon sisältöä (kysymys 4) ja järjestelyiden onnistumista (kysymys 5). Kaiken kaikkiaan opettajien palautelomakkeissa oli viisi avointa kysymystä.

Oppilaiden palautelomakkeet olivat puolistrukturoidut (liite 6). Neljä ensimmäistä kysymystä olivat avoimia kysymyksiä, joissa oppilaat arvioivat teemaviikon aikana oppimiaan tietoja ja taitoja. Aluksi kysyimme, mitä uutta oppilaat oppivat

teemaviikon aikana (kysymys 1). Seuraavaksi kysyimme kiusaamisen tunnistamisesta (kysymys 2) ja siitä, miten toimia mahdollisessa kiusaamistilanteessa (kysymys 3). Lopuksi halusimme tietää, muuttuiko jokin luokassa teemaviikon aikana (kysymys 4).

Pyysimme oppilaita arvioimaan teemaviikon sisältöä ja toteutusta myös hymynaamataulukon avulla. Olimme laatineet taulukon aluksi numeroarvioinnilla 1–5 mutta muutimme taulukon mallia hymynaamoiksi saatuamme palautetta opettajilta ennen teemaviikkoa ollessa tapaamisessamme. Opettajat ehdottivat hymynaamoja, sillä ne olivat entuudestaan tuttuja oppilaille.

Käytimme tulosten analysoimiseksi sisällönanalyysia, jonka tavoitteena oli ilmiön laaja mutta tiivis esittäminen (Vilkka & Airaksinen 2003, 154). Pyrimme arvioimaan tavoitteiden onnistumista mahdollisimman laaja-alaisesti kysymällä palautetta niin opettajilta kuin oppilailtakin. Tavallisimmin laadullisen aineiston analyysimenetelmiä ovat muun muassa teemoittelu, sisällön erittely ja tyypittely (Hirsjärvi 2007, 219). Purimme palautelomakkeet ensin teemoittelemalla kysymykset vastaamaan samoja aihealueita, jonka jälkeen erittelimme jokaisen teeman sisällön. Lopuksi tarkastelimme lähemmin yksittäisiä vastauksia ja käytimme apuna tyypittelyä.

7.2 Tulokset

Keskeinen osa tutkimusprosessia on tulosten raportointi, joka on toteuttajan keskeinen velvollisuus. Tuloksia voidaan raportoida monin eri tavoin, esimerkiksi opinnäytetyönä tai väitöstilaisuuksissa. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 140.) Opinnäytetyön tulee olla ammatillisesti kiinnostava sekä kohderyhmälle jollakin tavalla merkittävä (Vilkka & Airaksinen 2003, 157).

Teemaviikkoon osallistuneet kolme opettajaa vastasivat heille tarkoitettuun palautelomakkeeseen. Opettajista kaksi arvioi, että oppilaiden valmiudet tunnistaa kiusaamista paranivat.

Asian pitäminen esillä auttaa tiedostamaan tilanteita.

Yhden opettajan mielestä erilaisia kiusaamismuotoja olisi voitu käsitellä laajemmin. Oppilaiden toimimisesta mahdollisessa kiusaamistilanteessa opettajat kommentoivat seuraavanlaisesti:

Kyllä, tulevat helpommin kertomaan, jos kiusataan.
Toivottavasti. Teoriassa kyllä mutta käytännön tilanteessa saattavat opit unohtua.
Vaikea sanoa.

Kaikki opettajat olivat sitä mieltä, että oppilaat sitoutuivat hyvin teemaviikkoon ja tehtäviin. Eräs opettaja mainitsee luvatus kunniakirjan motivoineen oppilaita. Teemaviikon ideaa opettajat pitivät hyvänä mutta olisivat toivoneet kiusaamisteemaan lisää syvyyttä.

Tarinat voisivat olla pidempiä. Pääsisi paremmin tunnelmaan kiusaamisesta.

Opettajat kokivat kaveripassien tehtävät osittain hankaliksi, sillä he joutuivat ohjeistamaan oppilaita tehtävien teossa.

Opettajat kokivat teemaviikon järjestelyt pääosin hyvinä. Järjestelyiden arvioinnissa opettajien mielipiteet erosivat jonkin verran toisistaan. Parannusta toivottiin tehtävien ohjeistukseen. Toisaalta yksi opettaja piti materiaaleja hyvinä ja ohjeita selkeinä.

Tehtävät aiheuttivat paljon epätietoisuutta – selvitettiin yhdessä. Saattoi osittain johtua liiasta innosta, jolloin ohjeistus meni ohi korvien.

Saimme oppilailta takaisin 65 palautelomaketta. Emme saaneet palautelomakkeita takaisin seitsemältä oppilaalta. Prosenttiosuudet olemme laskeneet 65 palautelomakkeen mukaan. Hymynaamataulukon neljän kysymyksen kohdalla vastauksien määrä vaihteli 63:n ja 65:n välillä. Tämä johtui siitä, että kaikki oppilaat eivät olleet vastanneet ruksilla joihinkin kohtiin. Osaan kysymyksistä yksittäiset oppilaat olivat vastanneet useammalla ruksilla, jolloin valitsimme niistä

positiivisimman. Olimme ohjeistaneet opettajille, että he saavat selventää kysymyksiä, mikäli oppilaat eivät niitä ymmärrä. Palauttaessaan palautelomakkeita opettajat kertoivat, että vain muutama yksittäinen oppilas tarvitsi selvennystä kysymyksiin.

35 % oppilaista vastasi palautteessa, ettei kokenut oppineensa mitään uutta teemaviikon aikana. Kuitenkin 58 % palautteeseen vastanneista oppilaista sanoi oppineensa teemaviikon aikana jotain uutta. Oppilaat kertoivat muun muassa oppineensa auttamaan toisia kiusaamistilanteessa sekä olemaan hyvä kaveri.

Opin, että ystäviä ei saa kiusata yhtään.
Opin, että kiusaaminen on todella ikävää.

Oppilaista 87 % osasi tunnistaa merkkejä, jotka viittaavat kiusaamistilanteeseen. Oppilaat kiinnittivät huomiota suoraan kiusaamiseen kuten tönimiseen ja potkimiseen sekä epäsuoraan kiusaamiseen kuten leikkien ulkopuolelle jättämiseen. Loput oppilaista eivät osanneet nimetä kiusaamisen merkkejä.

Ilahduttavaa oli, että lähes kaikki oppilaat tiesivät, miten toimia kiusaamistilanteessa. Suurin osa kertoisi kiusaamisesta opettajalle tai jollekin muulle aikuiselle. 17 % vastanneista oppilaista puolustaisi kiusattua kiusaamistilanteessa. Vain kaksi (3 %) vastannutta ei tiennyt, kuinka toimia kiusaamistilanteessa.

Suurin osa oppilaista (70 %) koki, ettei luokassa tapahtunut muutosta teemaviikon aikana. Oppilaat, jotka kokivat muutosta teemaviikon aikana, kertoivat muutoksista seuraavanlaisesti:

Tutustuin uusiin ihmisiin.
Kukaan ei melkein enää kiusaa ketään.
Saatiin kunniakirja.

Teimme yhteenvedon palautelomakkeen hymynaamataulukosta, johon oppilaat olivat arvioineet teemaviikon sisältöä ja toteutusta. Oppilaat merkkasivat mielipiteensä piirtämällä ruksin hymiön kohdalle, joka kuvasi heidän mielipidettään parhaiten.

TAULUKKO 2: Yhteenveto hymynaamataulukosta.

YHTEENVETO LAPSIEN VASTAUKSISTA					
Tykkäsitkö passien tehtävistä?		3	14	13	33
Mitä pidit pitämästämme maanantain oppitunnista?	4	5	7	15	34
Mitä mieltä olit kiusaamistarinoista, joita luettiin luokassa?	2	4	9	10	38
Piditkö uusiin ihmisiin tutustumisesta?	8	3	10	12	31

Hymynaamataulukossa olevat luvut kuvaavat vastaajien määrää kunkin kysymyksen kohdalla. Oppilaat olivat pääasiassa tyytyväisiä teemaviikon sisältöön ja toteutukseen. Vastauksissa oli hieman hajontaa kaikissa kysymyksissä. Suurin osa oppilaista tykkäsi passien tehtävistä ja pitämästämme oppitunnista. Kiusaamistarinoista pidettiin paljon. Uusiin ihmisiin tutustuminen koettiin eniten epämieluisaksi, mutta silti yli puolet vastaajista piti uusiin ihmisiin tutustumisesta.

7.3 Oma arvio teemaviikosta

Teimme teemaviikkoa varten yhteistyökoulun terveydenhoitajan kanssa tiivistä yhteistyötä. Olimme yhteydessä sähköpostitse ja hän oli mukana kaikissa tapaamisissa koululla. Saimme koulun terveydenhoitajalta ideoita teemaviikon sisältöön ja järjestelyihin. Olimme itse tyytyväisiä yhteistyöhömmme.

Koimme mahdolliseksi haasteeksi oppilaiden sitoutumisen teemaviikkoon, sillä ilman riittävää sitoutumista produktiomme tarkoitus ei olisi luultavimmin toteutunut. Opettajat olivat sitä mieltä, että oppilaat sitoutuivat hyvin teemaviikkoon ja tehtäviin. Olemme itse samaa mieltä. Koimme, että oppilaat olivat motivoituneita

suorittamaan teemaviikon tehtäviä ja he suhtautuivat positiivisesti teemaviikon sisältöön.

Opettajat olivat pääosin tyytyväisiä teemaviikon järjestelyihin kuten mekin, mutta etenkin yksi opettaja kaipasi tarkennusta tehtävien ohjeistuksiin. Tämä saattoi johtua siitä, että yksi opettaja ei päässyt paikalle teemaviikkoa edeltävään tapaamiseen, jossa kerroimme teemaviikon sisällöstä. Hän sai tarvittavat materiaalit kylläkin etukäteen, mutta olisimme voineet olla häneen yhteydessä esimerkiksi sähköpostilla ennen teemaviikon alkua ja varmistaa, että hän on tutustunut materiaaleihin. Kysyimme ennen oppitunnin toteutusta, oliko hänellä kysyttävää materiaaleista, jolloin hän sanoi, että kaikki oli selvää. Palautteessa huomasimme kuitenkin, että hän olisi kaivannut lisäohjeistusta.

Mielestämme käytimme teemaviikon toteutuksessa paljon konkreettisia materiaaleja, jonka vuoksi koimme vaikeaksi avata niiden sisältöä mahdollisimman kattavasti kirjallisessa tuotoksessa. Koska teemaviikko oli useamman päivän kestävä produktio, ajattelimme että kaikki materiaali oli tarpeellista. Yksi opettajista piti materiaaleja hyvinä. Saimme kaveripasseista palautetta, jossa toivottiin selkeämpää ohjeistusta ja lisää tilaa vastata tehtäviin. Olimme asiasta samaa mieltä. Halusimme kuitenkin pitää kaveripassin A5-koossa, käyttökelpoisuuden ja ekologisuuden vuoksi. Tämä kuitenkin aiheutti sen, että vastaustila kaveripasseissa rajoittui. Pääosin kaikki käyttämämme materiaali sai positiivista palautetta.

Teemaviikon viimeisenä päivänä pitämämme aamunavaus ala-asteikäisille olisi mielestämme voinut mennä paremmin. Saimme tietää aamunavauksesta viikkoa aikaisemmin, joten suunnitteluaikaa sille ei jäänyt paljoa. Koulun toiveena oli, että aamunavaus liittyisi kiusaamisteeman ympärille, joka oli mielestämme hyvä lopetus teemaviikolle. Lähestyimme aihetta otsikolla ”Millaiseen kouluun sinä haluaisit tulla?”. Haasteena meillä oli kuitenkin laaja ikäryhmä ensimmäisestä vuosiluokasta kuudenteen vuosiluokkaan. Aamunavauksen aikana huomasimme levottomuutta vanhemmissa oppilaissa, sillä olimme suunnanneet aiheen erityisesti toisen vuosiluokan oppilaille. Ongelmaksi koitui myös ajankäyttö. Olimme suunnitelleet jakavamme kunniakirjat teemaviikkoon osallistu-

neille aamunavauksen yhteydessä. Koulun vararehtori ilmoitti juuri ennen aloitustamme, että kunniakirjat on jaettava vasta tilaisuuden jälkeen, jotta muut vuosiluokat pääsevät jatkamaan oppituntejaan. Tämä aiheutti meille aikataulullisia ongelmia ja aamunavaus jäi lyhyeksi.

Salmivalli (2002) ja Ylhäinen (2003) toteavat, että tiedon antaminen koulu-kiusaamisesta oppilaille on tärkeää, jotta he osaavat toimia kiusaamistilanteissa. Teemaviikon jälkeen ainoastaan kaksi oppilasta ei tiennyt, mitä tehdä, jos he kokevat kiusaamista. Kaikki muut teemaviikkoon osallistuneet olivat keksineet vähintään yhden keinon, kuinka toimia mahdollisessa kiusaamistilanteessa. Olemme tähän tulokseen erityisen tyytyväisiä, koska näin oppilailla on parempi mahdollisuus estää systemaattisen koulukiusaamisen syntymistä, kun he osaavat toimia varhaisessa vaiheessa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön aihe, koulukiusaaminen, kiinnosti meitä jo opintojen alkuvaiheessa. Meillä on aiemmista opinnoista tietoa ja kiinnostusta aiheesta. Koulukiusaamiseen liittyvä aihe opinnäytetyöpankissa herätti kiinnostuksemme. Koska aihe oli mieleinen, opinnäytetyön aloittaminen oli helppoa. Aihe on pysynyt mielekkäänä koko opinnäytetyön prosessin ajan.

8.1 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyön teko on ollut pitkä prosessi. Olemme yli kahden vuoden ajan työstäneet opinnäytetyötämme eteenpäin muun koulutyön ohessa. Välillä opinnäytetyön tekeminen on ollut intensiivisempää, välillä olemme joutuneet pitämään taukoa opinnäytetyöstämme. Kaiken kaikkeaan olemme tyytyväisiä prosessin kulkuun, olemme pysyneet alkuperäisessä aikataulussa ja olemme pystyneet etenemään tekemämme suunnitelman mukaisesti. Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat ovat pysyneet samoina.

Mielestämme opinnäytetyön tekeminen parityönä on ollut antoisaa. Olemme pystyneet keskustelemaan ideoistamme ja näkemyksistämme koko opinnäytetyön prosessin ajan. Parityöskentely on rikastuttanut opinnäytetyön sisältöä. Erityisesti produktion suunnitteluvaiheessa yhteistyö auttoi työn etenemistä.

Ajatusten ollessa moniulotteisia ja niiden sisältäessä erilaisia tasoja ja sävyjä, ajatusten muuttaminen tekstiksi ei ole aina yksinkertaista. Kirjoitettaessa lauseet saattavat muuttaa muotoaan yksinkertaisiksi ja latteiksi. (Kniivilä, Lindblom-Yläne & Mäntynen 2007, 42.) Opinnäytetyössämme koimme ajoittain hankalaksi sen, että saimme kirjoitettua produktion kulun loogisesti ja ymmärrettävästi. Pyrimme kirjoittamaan teemaviikon kulun mahdollisimman selkeään muotoon. Toteutuksen kaikki näkökulmat oli vaikea tuoda ymmärrettävästi esille.

Pyysimme opinnäytetyönprosessin aikana palautetta opinnäytetyöstämme. Olemme olleet aktiivisesti mukana opinnäytetyön ohjauksessa ryhmävaiheessa sekä yksilötyöohjauksessa. Palautteen saamisen ja toisten näkökulmien huomiointiin ottamisen avulla omaa tekstiä on helpompi jäsenellä ja ne auttavat usein työssä eteenpäin (Kniivilä, Lindblom-Ylänne & Mäntynen 2007, 43). Olemmekin kokeneet, että ohjauskerroista on ollut meille hyötyä ja olemme usein päässeet niiden jälkeen etenemään työssämme hyvin.

8.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöprosessissa joudutaan jatkuvasti pohtimaan työn eettisyyttä. Oikeudenmukaisuuden korostaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja ihmisten kunnioittaminen ovat eettisten ratkaisujen tavoitteena. Eettisyyttä on myös kriittinen tarkastelu omia käytäntöjä ja tarjottua tietoa kohtaan. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11.) Eettinen toiminta terveydenhoitajan työssä (Suomen terveydenhoitajaliitto 2008) velvoittaa terveydenhoitajan toimimaan ammattietiikka ja arvot huomioiden. Terveydenhoitajan tulisi tuntea työtään ohjaava lainsäädäntö ja toimia sitä noudattaen. Tasa-arvon toteutuminen ja terveyserojen vähentäminen on tärkeä osa terveydenhoitajan ammattietikkaa.

Eettisten kysymysten tärkeys korostuu, kun kohderyhmänä ovat lapset. Lapsen kehitystaso, aikuisten valta heihin sekä heidän kykenemättömyys antaa suostumustaan vaikuttavat siihen, että lapsi ei aina osaa toimia omaksi parhaakseen. Lasten oikeuksia pyritään turvaamaan useilla laillisilla järjestelmillä. (Robson 2001, 63–64.) Ymmärtääksemme mahdolliset riskit ja niiden poistamiseksi meidän tuli huomioida lapsen eri kehitysvaiheet opinnäytetyössämme.

Kysyimme koulun vararehtorilta luvan teemaviikon pitämiseen. Saimme luvan suullisena. Vararehtorin mukaan teemaviikon järjestäminen ei vaatinut kirjallista lupaa vanhemmilta. Teemaviikkoon osallistuneiden luokkien opettajat ilmoittivat oppilaiden koteihin, että luokka osallistuu kiusaamisen vastaiseen teemaviikkoon. Näin vanhemmilla oli mahdollisuus ilmoittaa, mikäli he eivät halunneet lapsensa osallistuvan teemaviikkoon.

Koska emme tunteneet teemaviikkoon osallistuneita oppilaita ja luokkia, vaati asian käsittely hienotunteisuutta. Koulukiusaaminen aiheena voi olla todella vaikeaa oppilaalle, joka on kokenut kiusaamista ja mahdollisesti myös kiusaajalle. Käsitelimmekin aihetta keksittyjen hahmojen, Juuson ja Annin, avulla. Keskusteluun osallistuminen oli oppilaille vapaaehtoista. Kysyimme ainoastaan sellaisten oppilaiden mielipidettä, jotka halusivat sen kertoa. Palautelomakkeisiin vastattiin nimettöminä, jotta saimme mahdollisimman luotettavaa ja rehellistä tietoa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida esimerkiksi tutkimuksen luotettavuuden kriteereillä, joita ovat uskottavuus, vahvistettavuus, siirrettävyys ja reflektiivisyys. Uskottavuus tarkoittaa tutkimustulosten ja tutkimuksen uskottavuutta ja sen osoittamista tutkimuksessa. Tutkimuksen vahvistettavuus edellyttää koko tutkimusprosessin kirjaamista siten, että toinen tutkija voi seurata kaikkia prosessin vaiheita pääpiirteissään. Tutkimustulosten siirrettävyys vastaavaan tilanteeseen edellyttää tutkimuksen tekijältä riittävästi kuvailevaa tietoa tutkimus ympäristöstä ja osallistujista. Reflektiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimusentekijän on oltava tietoinen omista lähtökohdistaan ja siitä, kuinka ne voivat vaikuttaa tutkimusprosessiin. (Kylmä & Juvakka 2007,127—129.)

Vaikka opinnäytetyömme on produktio, pätee sen luotettavuuteen samat kriteerit kuin laadulliseen tutkimukseen. Opinnäytetyössämme olemme pyrkineet osoittamaan produktion uskottavuuden tuomalla esille produktion osallistuneiden lasten ja opettajien näkökulmia. Vahvistettavuus ja siirrettävyys edellyttivät hyvää kirjallista raportointia, mikä on erityisen tärkeää produktiossa, jotta ulkopuoliset saavat selkeän kuvan, mitä on tehty ja miksi. Koko produktion onnistumisen arviointi perustuu kuvaukseen produktion suunnittelusta ja toteutuksesta. Reflektiivisyys tarkoittaa opinnäytetyössämme sitä, että olimme ottaneet huomioon, että meidän oli puhuttava koulukiusaamisesta ammatillisesti ilman, että omat asenteemme kiusaajia tai kiusattuja kohtaan tulivat ilmi.

Olemme olleet lähdekriittisiä työmme suhteen. Olemme kiinnittäneet huomiota lähteidemme julkaisuvuoteen, kirjoittajien asiantuntijuuteen sekä lähteiden paikansapitävyyteen. Vanhin käyttämämme lähde, Koulukiusaaminen ryhmäilmiö-

nä, on vuodelta 1998. Sen on kirjoittanut psykologian professori Christina Salmivalli, joka on tutkinut paljon koulukiusaamista. Aineistosta ei ole ilmestynyt uudempia painoksia.

8.3 Opinnäytetyön käyttökelpoisuus

Tarkoituksenamme oli, että yhteistyökoulu voi tulevaisuudessa toteuttaa samankaltaisen teemaviikon itsenäisesti. Suunnittelemamme materiaalit jäivät koulun käyttöön ohjeistuksien kanssa. Toisen vuosiluokan opettajat olivat tärkeässä asemassa teemaviikon onnistumisen kannalta, ja heillä on tarvittava osaaminen teemaviikon uudelleenjärjestämisessä.

Teemaviikkoa voi tarvittaessa muokata, käyttämällä yksittäisiä osioita luokan tarpeen ja käytössä olevan ajan mukaan. Teemaviikon laajuutta voi muuttaa tilanteeseen sopivaksi esimerkiksi keskittymällä johonkin tiettyyn teemaan. Teemaviikon tarkoituksena oli tukea yhteistyökoululla meneillään olevaa KiVa Koulu –ohjelmaa, eikä kumpikaan poissulje toisiaan. Rakenteeltaan teemaviikko on hyvin intensiivinen työmääränsä ja kestoensa vuoksi, kun taas KiVa Koulu –ohjelma on käynnissä koulutyön ohella koko vuoden ajan.

8.4 Ammatillinen osaaminen

Terveyttä edistäessä vaikutetaan laaja-alaisesti yhteiskuntarakenteisiin sekä sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin. Terveyden edistämiseen liittyy monen eri tieteenalan tuntemus ja terveydenedistäjän täytyy tutustua monitieteisiin tutkimuksiin sekä eri hallinnonalojen yhteistyöhön. (Haarala & Mellin 2008, 52.)

Opinnäytetyön prosessin aikana olemme jatkuvasti hakeneet tietoa ja arvioineet sen käyttökelpoisuutta. Olemme pyrkineet käyttämään erilaisia lähteitä opinnäytetyössämme monipuolisesti. Tästä on hyötyä tulevassa työssämme terveydenhoitajina, jolloin joudumme jatkuvasti päivittämään tietojamme. Opinnäytetyön myötä meillä on paremmat valmiudet tiedon etsimiseen. Terveydenhoitajan työ-

hön liittyy oleellisesti nopea ja jatkuva muutos. Tämän vuoksi terveydenhoitajan on uusittava tieto-taitojaan säännöllisesti, jotta ne vastaavat työelämän tarpeita. (Suomen terveydenhoitajaliitto 2008, 8.)

Koemme produktion järjestämisen hyödyllisenä tulevaisuutta ajatellen. Teemaviikon pitäminen antaa valmiudet pitää samankaltaisia tapahtumia tulevassa työssämme. Kouluterveydenhoitajan työnkuvaan kuuluu erilaisten interventioiden toteuttaminen. Olemme opiskeluaikana pitäneet muutamia oppimistilanteita erilaisille kohderyhmille. Produktion suunnittelussa huomasimme sen, kuinka paljon erilaisia asioita on otettava huomioon, jotta teemaviikko oli mahdollista toteuttaa. Meillä oli teemaviikossa paljon erilaisia osioita, joissa kaikissa oli otettava huomioon 8-vuotiaiden oppilaiden näkökulma. Näin laajan kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta meillä ei ollut aiempaa kokemusta. Samalla saimme kokemusta terveyden edistämisestä ja ennaltaehkäisevästä työstä.

Opinnäytetyötä tehdessä olemme syventäneet tietojamme ala-aste ikäisten lasten kasvusta ja kehityksen eri vaiheista. Tämä tieto on meille hyödyllistä, jotta osaamme toimia kohderyhmän vaativalla tavalla. Saimme paljon uusia kokemuksia siitä, millaista on toimia 8-vuotiaiden lasten parissa. Yllätyimme siitä, kuinka nopeasti he kiintyivät meihin ja ottivat meidät osaksi ryhmäänsä. Lapset juttelivat meille paljon sekä luokassa että esimerkiksi koulun pihalla. Oli mielenkiintoista huomata, kuinka erilaisia kaikki kolme rinnakkaisluokkaa olivat. Vaikka pidimme sisällöltään samanlaiset oppitunnit jokaiselle luokalle, toivat lasten keskustelut jokaiseen tuntiin jotakin erilaista.

Tietomme koulukiusaamisesta ovat lisääntyneet huomattavasti opinnäytetyön prosessin aikana. Olemme tarkastelleet koulukiusaamista ennaltaehkäisyn ja varhaisen tunnistamisen näkökulmista, mikä on tuonut opinnäytetyön terveydenedistämisen puolen esille.

Opinnäytetyössämme meidän tuli ottaa huomioon moniammatillinen yhteistyö, joka nähdään keskeisenä työvälineenä vastattaessa terveydenhuollon haasteisiin. Painoarvo eri ammattikuntien välisessä yhteistyössä on jatkuvassa kasvussa. (Nikander 2003, 279.) Saimme hyvää kokemusta moniammatillisesta

työskentelystä, jota tarvitsemme tulevaisuudessa toimiessamme esimerkiksi kouluterveydenhoitajina.

Ammatillisesta näkökulmasta aihe oli meitä kiinnostava, sillä voimme kumpikin nähdä itsemme terveydenhoitajina koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Terveydenhoitajakoulutuksen opinnäytetyössä voimme syventää osaamistamme ja tarkastella koulukiusaamista eri näkökulmasta, esimerkiksi kouluterveydenhoitajan keinoista olla mukana koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tunnistamisessa.

LÄHTEET

- Ademi, Besarta & Sjöholm, Anna Carin 2010. Mobbing i skolan. Elevers hälsa och de olika mobbningsstrategierna. Linnéuniversitetet. Opettaja-koulutus. Viitattu 28.3.2011.
lnu.divaportal.org/smash/get/diva2:396728/FULLTEXT03
- Basten, Elina 2010. Oppilaiden kokemukset erilaisista koulukiusaamista ehkäisevistä ohjelmista. "...mutta jos minua kiusataan kerron rehtorille." Turun yliopisto. Rauman opettajakoulutuslaitos. Pro gradu.
- Cacciatore, Raisa 2007. Aggression portaat. Helsinki: Opetushallitus.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Viitattu 22.11.2010.
http://www.diak.fi/files/diak/Julkaisutoiminta/C_17_ISBN_9789524930994.pdf
- Espelage, Dorothy & Swearer, Susan 2003. Research on school bullying and victimization: what have we learned and where do we go from here? *School psychology review*. 32 (3), 365–383.
- Haarala, Päivi & Mellin, Oili-Katriina 2008. Kansanterveystyö ja terveyden edistäminen. Teoksessa: Haarala, Päivi; Honkanen, Hilikka; Mellin, Oili-Katriina & Tervaskanto-Mäentausta, Tiina (toim.) *Terveydenhoitajan osaaminen*. Helsinki: Edita, 41–93.
- Hamarus, Päivi & Kaikkonen, Pauli 2008. School bullying as a creator of pupil peer pressure. *Educational research*. 50, (4), 333–345.
- Hamarus, Päivi 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Väitöskirja.
- Helsingin ranskalais-suomalainen koulu i.a. Viitattu 22.4.2011.
<http://www.hrsk.fi/>
- Hirsjärvi, Sirkka 2007. Aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset. Teoksessa: Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä, 216–225.
- Huhtanen, Kristiina 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Kaste-ohjelma 2008. Alueellisen kehittämistoiminnan suunnitelma 2008–2011
Etelä-Suomi. Viitattu 24.3.2011.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=42733&name=DLFE-7907.pdf
- Kallioniemi, Arto 2010. Kokonaisvaltaisesti oppiva lapsi. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat, 130–145.
- Kankkunen, Päivi & Vehviläinen-Julkunen, Katri 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro
- Kiili, Johanna 2008. Lasten osallistuminen, toimijuus ja koulu. Kasvatus 1/2008. 50–62.
- Kniivilä, Sonja; Lindblom-Ylänne, Sari & Mäntynen, Anne 2007. Tiede ja teksti: tehoa ja taitoa tutkielman kirjoittamiseen. Helsinki: WSOY.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka ja Ockenström Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kylmä, Jari & Juvakka Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.
- Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 19.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Launonen, Leevi & Pulkkinen, Lea 2004. Koulun arvoperusta. Teoksessa: Leevi Launonen & Lea Pulkkinen (toim.) Koulu kasvuyhteisönä. Kohti uutta toimintakulttuuria. Jyväskylä: PS-Kustannus, 5–13.
- Lehtomäki, Leila 2010. ”Uusia” taitoja haussa. Terveystieteitä 9/2010, 5.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010. Koulukiusaamisen tunnistaminen. Viitattu 4.10.2010
http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/maarittely/koulukiusaamisen_tunnistaminen/
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Viitattu 19.4.2011 <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/f56e5e6e5e57313e4458c77c56b2c421/1303199480/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf>

- Nevalainen, Sari 2010. Lapsi koulussa. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat, 79–91.
- Nikander, Pirjo 2003. Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon haasteena. Vuorovaikutuksellinen näkökulma. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2003. 40, 279–290.
- OAJ 2010. OAJ:n ohjeet koulukiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseksi. Viitattu 4.11.2010
http://www.oaj.fi/pls/portal/PORTAL.www_media.show?p_id=710884&p_settingssetid=1&p_settingssiteid=515&p_siteid=515&p_type=basetext&p_textid=710885
- O'Brien, Catherine 2007. Peer devaluation in British secondary schools: young people's comparisons of group-based and individual-based bullying. Educational research. 49 (3), 297–324.
- Opetushallitus 2010. Koulukiusaamisen viestinnälliset piirteet. Viitattu 4.10.2010
http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/hyvinvointi_koulussa/oppilas_ja_opiskelijahuolto/erilaiset_ongelma-_ja_kriisitilanteet/kiusaaminen_vakivalta_ja_hairinta/koulukiusaamisen_viestinnalliset_piirteet
- Perusopetuslaki 1998/628, 21.8.1998. Viitattu 5.11.2010. <http://www.finlex.fi>
- Piironen-Malmi, Ulla & Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi.
- Pitkänen, Sonja 2000. Tapaustutkimus kolmannen luokan ilmapiiristä sosiaalisen rakenteen, lasten tilitysten ja tutkijan havaintojen pohjalta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu.
- Robson, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet: Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Tammi
- Salmivalli, Christina 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Helsinki: Caudeamus.
- Salmivalli, Christina 2002. Koulukiusaaminen. Teoksessa Pirjo Terho, Eija-Liisa Ala-Laurila, Juhani Laakso, Hillevi Krogius & Matti Pietikäinen (toim.) Kouluterveydenhuolto. Helsinki: Duodecim, 94–99.
- Salmivalli, Christina 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen: kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-Kustannus 2003.

- Salmivalli, Christina & Poskiparta, Elisa 2009. Avain KiVaan Kouluun. Lyhyt opas KiVa Koulu ohjelmaan osallistuvalla koululla. Opetusministeriö.
- Sinkkonen, Jari 2004. Leikkiä vakavilla asioilla. Helsinki: WSOY.
- Sosiaali- ja terveysministeriö ja Stakes 2002. Kouluterveydenhuolto 2002 Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Helsinki: Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- kehittämiskeskus 2002.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2001. Terveys 2015 – kansanterveysohjelma. Viitattu 1.4.2011.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=42733&name=DLFE-6215.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. Kaste 2008–2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:6.
- Suomen terveydenhoitajaliitto 2008. Terveydenhoitajan ammatillisen osaamisen tunnistaminen. Viitattu 24.3.2011.
http://www.terveydenhoitajaliitto.fi/easydata/customers/sthl/files/liitt eet/TH_am_os_tunnistami_6_10.pdf
- Turunen, Hannele; Tossavainen, Kerttu; Sormunen, Marjorita & Saaranen, Terhi 2008. Osallistava toimintatutkimus terveyden edistämässä – lapsen terveysoppiminen kodin ja koulun tukemana. Hoitotiede 6, 407–415.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Yhdistyneet kansakunnat. 1959. YK:n yleissopimus lasten oikeuksista.
- Ylhäinen, Tanja 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen opettajien arvioimana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu.

MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
<p>Viikon aloitus:</p> <ul style="list-style-type: none"> Juuson ja Annin koulupäivä-väittämät (teoria osuus) passien jako <p>(olemme itse paikalla)</p>	<p>Teemapäivä:</p> <ul style="list-style-type: none"> erilaisuus 	<p>Teemapäivä:</p> <ul style="list-style-type: none"> ihmisten hyväksyminen 	<p>Teemapäivä:</p> <ul style="list-style-type: none"> koulukiusaamisen vaikutukset 	<p>Viikon päätös:</p> <ul style="list-style-type: none"> kirjallisen palautteen kerääminen passien tarkastaminen ja palkitseminen <p>(olemme itse paikalla)</p>

Juuson ja Annin koulupäivä-väittämät

1. Juuso on käynyt parturissa leikkaamassa hiuksensa. Anni sanoo, että Juuso näyttää tyhmältä. Onko kyseessä kiusaaminen? KYLLÄ/EI
-nimittely
2. Juuso kavereineen pyytää Annia leikkimään, mutta Annilla on toinen leikki kesken, eikä Anni mene mukaan Juuson ja kavereiden leikkiin. Onko kyseessä kiusaaminen? KYLLÄ/EI
-ei ole kiusaamista
3. Anni kysyy Juusolta jos hän saisi ohittaa Juuson ruokajonossa. Juuso ei suostu Annin pyyntöön. Onko kyseessä kiusaaminen? KYLLÄ/EI
-ei ole kiusaamista
4. Anni käskää Ceciliaa ottamaan Juuson pulpetista värikynät ilman Juuson lupaa. Onko kyseessä kiusaaminen? KYLLÄ/EI
-toisten tavaroiden ottaminen ilman lupaa, Cecilia on apuri
5. Koulun pihalla isommat oppilaat kiusaavat Annia. Juuso tulee paikalle, mutta antaa kiusaamisen jatkua. Onko kyseessä kiusaaminen? KYLLÄ/EI
-hiljainen hyväksyjä
6. Annin luokkakaverit ovat lähdössä koulun jälkeen leikkimään läheiseen metsään. Anni sanoo, että hän haluaa tulla mukaan, mutta Juuso ei suostu kertomaan, mihin metsään he menevät. Onko kyseessä kiusaaminen? KYLLÄ/EI
-ei oteta mukaan leikkeihin, vaan jätetään ulkopuolelle ryhmästä

VARA 1. Juuso piilottaa Annin repun koulun pihalle. Onko kyseessä kiusaaminen? KYLLÄ/EI
-toisten tavaroiden ottaminen ilman lupaa

VARA 2. Juuso ja Anni sopivat menevänsä yhdessä kouluun seuraavana päivänä. Anni muistaakin kotona, että hänellä on seuraavana aamuna hammaslääkäri, ja hän soittaa Juusolle, että hän ei voikaan mennä kouluun samaa matkaa Juuson kanssa. Onko kyseessä kiusaaminen? KYLLÄ/EI
-ei ole kiusaamista

Koulukiusaamisen vaikutukset

Miettikää yhdessä luokassa, mitä tekisitte jos luokkakaverianne haukuttaisiin esimerkiksi koiraksi, kuten tarinassa.

TEHTÄVÄT:

Leiki välitunneilla sellaisten oppilaiden kanssa, joiden kanssa et yleensä vietä välituntiasi

NIMI/NIMET: _____

LEIKKI: _____

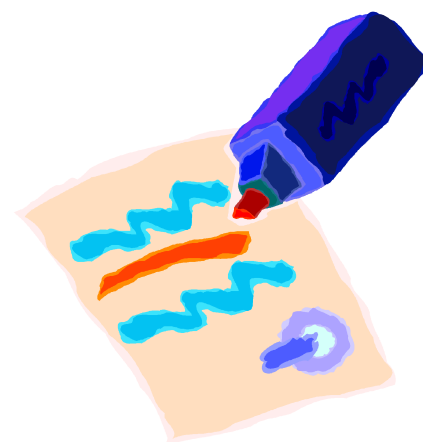
Keksi itse tai koulukavereidesi kanssa mitä voit sanoa, jos sinua

kiusataan

EHDOTUKSET: _____

LEIMA:

KAVERIPASSI

NIMI JA LUOKKA

PASSI suoritettu() täydennettävä()

HYVÄKSYJÄT:

Erilaisuus

Miettikää yhdessä, millainen maailma olisi, jos kaikki ihmiset olisivat samanlaisia.

TEHTÄVÄT:

Kerro kolmelle (3) luokkakaverillesi, mistä pidät heissä (esimerkiksi kivat hiukset tai hyvä huumorintaju)

NIMET JA MISTÄ PIDÄT HEISSÄ:

Etsi lehdistä tai internetistä tietoa jostain ihailmastasi henkilöstä (voit myös haastatella ihailemaasi henkilöä) ja kerro, mitä asioita hänessä ihaillet

NIMI JA MITÄ IHAILET: _____

LEIMA:

Ihmisten hyväksyminen

Miettikää yhdessä, miten olisit itse toiminut tarinan tilanteessa

TEHTÄVÄT:

Moikkaa sinulle uutta oppilasta

NIMI: _____

Tutustu oppilaisiin, joiden kanssa et ole aiemmin jutellut ja kysy heidän harrastuksistaan

NIMET JA HARRASTUS: _____

LEIMA:

TEEMAT LASTENKIRJALLISUUDESTA (opettajille)

Tässä on jokaiselle teemapäivälle (ti-to) omat tarinat liittyen kunkin päivän teemaan. Tarkoituksena olisi, että luokan opettaja lukisi tarinat ääneen, jonka jälkeen keskustellaan teemasta. Jokaiselle tarinalle on kolme tehtävää, joista ensimmäinen käydään läpi luokassa keskustellen. Oppilaat suorittavat muut tehtävät itsenäisesti passiin merkintöjä keräämällä.

1. Erilaisuus

”Minusta ei tule ko-oskaan”, hän nikotteli ”suosittua.”

Mi-inun vaatteeni eivät ole kauniita.” ”Ne ovat erilaisia.” Puhetta alkoi tulla yhtenä mylläkkänä. Silmälasit... nenä... ristissä olevat hampaat... luiseva... liha-va... [...]

”Tiedän, että te ette tällä hetkellä ehkä ajattele niin”, neiti Kraft sanoi hetken kulluttua, ”mutta jokainen teistä on sievä omalla persoonallisella tavallaan.”

”Meillä on taipumus takertua neniin ja leukoihin. Pisamat voivat silti olla tietynlaista yksilöllistä kauneutta. Ja hampaita oiotaan. Mutta uskokaa tai älkää, minusta joku filmitähti saattaa olla mielenkiintoisempi sen tähden, että hänen hampaansa eivät ole täydelliset. Eräs tähti on jopa kuuluisa - pisamistaan!”

(Haas, Dorothy 1995. Ystävyys koetuksella.)

TEHTÄVÄT:

- Mieti millainen maailma olisi, jos kaikki ihmiset olisivat samanlaisia? (KÄYDÄÄN LÄPI LUOKASSA)
- Kerro kolmelle luokkakaverillesi, mistä pidät heissä (esimerkiksi kivat hiukset tai hyvä huumorintaju) (NIMI & PIIRRE)
- Etsi lehdestä tai internetistä tietoa jostain ihailemastasi henkilöstä (voit myös haastatella ihailemaasi henkilöä) ja kerro mitä asioita hänessä ihailet. (NIMI & PIIRRE)

2. Uusi koulu/ ihmisten hyväksyminen

Opettaja hymyili hänelle. ”Meidän täytyy varmaan löytää sinulle istumapaikka.” Hän katsoi ympärilleen luokassa. ”Hmm, mitään muuta paikkaa ei näytä olevan, mutta ehkä voit istua tuolla perällä.”

”Ei Bradleyn vieressä ainakaan!” eturivissä istuva tyttö huudahti.

”Ainakin se on parempi kuin istua Bradleyn edessä”, hänen vieressään istuva poika sanoi.

Opettaja rypisti otsaansa. Hän kääntyi Jeffin puoleen. ”Olen pahoillani, mutta muita pulpetteja ei ole vapaana.”

(Sachar, Louis 2003. Takapulpetin poika)

TEHTÄVÄT:

- Mieti miten olisit itse toiminut tarinan tilanteessa (KÄYDÄÄN LÄPI LUOKASSA)

- Moikkaa sinulle uutta oppilasta (NIMI)
- Tutustu oppilaisiin, joiden kanssa et ole aiemmin jutellut ja kysy heidän harrastuksistaan (NIMET & HARRASTUS)

3. Koulukiusaamisen vaikutukset

Alussa kiusaaminen ei ollut paljon mitään. Ne kolme poikaa sanoivat välillä meitä koiraksi, mutta me leikimme keskenämme (minä, kaverini, kiusaajat ja jotkut muut luokkakaverit) esim. lumisotaa, tytöt jahtaa poikia -leikkiä, hyppynarua jne. Lumisota muuttui rajummaksi. Ne kolme poikaa heittelivät jäisillä lumipalloilla päähän ja sain monta lumipesua. He alkoivat haukkua serkkuaani ja minua yhä enemmän. Aina kun kuljimme niiden ohi, he alkoivat matkia koira. He haukkui-
vat "hau hau". Jos koulun pihalle tuli irti oleva koira, sain kuulla "Koira, kato..
Sun sukulaises tuli kylään".

Aloin muuttua hiljaisemmaksi ja ujommaksi. Pari kertaa ala-asteella itkin kou-
lussa. Olin aika herkkä myös. Eräänä päivänä ollessani 5.luokalla istumajärjes-
tystä muutettiin. Taakse tuli yksi kiusaajista ja tämä paukutti pulpetillaan tuntien
aikana tuoliini. Ei ollut yhtään kiva istua. Kävin opettajalle sanomassa ja hänet
siirrettiin muualle. (Kertomus 3, "Niina",
<http://perttu.finote.com/risteys.net/koulukiusaaminen/#k3>)

TEHTÄVÄT:

- Mitä tekisit, jos luokkakaveriasi haukuttaisiin esimerkiksi koiraksi, kuten tarinassa? (KÄYDÄÄN LÄPI LUOKASSA)
- Leiki välitunneilla sellaisten oppilaiden kanssa, joiden kanssa et yleensä vietä välituntiasi (NIMI/NIMET & LEIKKI)
- Etsi itse tai koulukavereidesi kanssa sana-ehdotuksia, joiden avulla voit sanoa jos sinua kiusataan, koska kaikki kokevat kiusaamisen hieman eri-
lailla (EHDOTUKSET)

Palaute teemaviikosta

1. Koetko, että oppilailla on teemaviikon jälkeen paremmat valmiudet tunnistaa kiusaamisen eri muotoja?
2. Osaavatko oppilaat toimia nyt paremmin kiusaamistilanteissa?
3. Miten oppilaat sitoutuivat mielestäsi viikon teemaan ja tehtäviin?
4. Mitä mieltä olit viikon sisällöstä?
5. Mitä mieltä olet teemaviikon materiaaleista? (passit, luokassa käytyt tarinat) Entä miten järjestelyt onnistuivat? (esim. ohjeistus, tehtävien selkeys, oliko opettajien oma panos ylimitoitettu?)

Kiitos ajastasi!

Palaute teemaviikosta

1. Opitko jotain uutta teemaviikon aikana? Mitä opit?

2. Mistä tiedät, jos luokkakaveriasi kiusataan?

3. Tiedätkö, mitä pitää tehdä, jos näet kiusaamista?

4. Muuttuiko jokin luokassa viikon aikana?

Vastaa seuraaviin kysymyksiin merkitsemällä rasti siihen kohtaan, mitä mieltä

= En pitänyt yhtään

= Pidin paljon

					
Tykkäsitkö passien tehtävistä?					
Mitä pidit pitämästämme maanantain oppitunnista?					
Mitä mieltä olit kiusaamistarinoista, joita luettiin luokassa?					
Piditkö uusiin ihmisiin tutustumisesta?					

Kiitos vastauksista! Toivoo: Suvi ja Kirsi

KUNNIAKIRJA

Luokkana _____ olette suorittaneet kaveripassit hyväksytysti osoittaen hyvää luokkahenkeä.

Helsingissä 10.9.2010

Kirsi Saarinen

Suvi Simola